

Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren 2008-2013

September 2007

Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren 2008-2013

September 2007

.....

Colofon

Uitgegeven door: Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat (RWS),
Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Informatie: D.J. Bakker (RWS-RIZA)
I. Metaal (RWS-Staf DG)

Telefoon: 0320-298461 (D.J. Bakker)
070- 3518599 (I. Metaal)

Fax: 0320-298303

Uitgevoerd door: RWS-RIZA in samenwerking met de regionale
diensten van RWS en de Staf van de Directeur-
Generaal van Rijkswaterstaat in opdracht van de
beleidsdirectie Water.
D.J. Bakker (RWS-RIZA)

Opmaak: D.J. Bakker (RWS-RIZA)

Datum: 3 september 2007

Status: Definitief

Versienummer: def

In opdracht van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat stelt het Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat (DG-RWS) onder regie van het Directoraat-Generaal Water (DG-W) jaarlijks het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren op. Het saneringsprogramma geeft een overzicht van het waterbodemonderzoek en de waterbodemsaneringen die worden uitgevoerd in de wateren waarvoor de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat waterkwaliteitsbeheerder is op grond van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo). De programmering betreft onderzoeken of saneringen die door RWS of door derden worden uitgevoerd en die (mede) worden gefinancierd uit de begroting van Verkeer en Waterstaat.

De Staatssecretaris zendt het saneringsprogramma naar de Tweede Kamer, ter uitvoering van artikel 63b van de Wet bodembescherming (Wbb).

Het saneringsprogramma bevat de volgende onderdelen:

- Een overzicht van de status van (vermoedelijk) ernstig vervuilde waterbodems (potentiële saneringslocaties) in rijkswateren;
- Een verantwoordingsrapportage van waterbodemonderzoek en waterbodemsaneringen uitgevoerd in 2006 (inclusief voortgang in 2007);
- De programmering voor de planperiode 2008-2013.

Status en voortgang saneringsprogramma

Tot op heden zijn 390 (vermoedelijk) gevallen van ernstige waterbodemonverontreiniging in rijkswateren gemeld en/of anderszins bekend bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Van deze gevallen zijn er 109 'afgevoerd', omdat nader onderzoek heeft uitgewezen dat het geen daadwerkelijk geval van ernstige waterbodemonverontreiniging betreft óf vanwege administratieve redenen, zoals het samenvoegen en/of het hernoemen van locaties (zie bijlage D – definitief afgevoerde locaties). 65 daadwerkelijk ernstig verontreinigde locaties zijn inmiddels gesaneerd of gedeeltelijk gesaneerd (bijlage C – uitgevoerde saneringen).

Momenteel zijn nog 224 bekende (potentiële) saneringslocaties niet (volledig) gesaneerd. In 2007 wordt op 18 locaties in 3 KRW-waterlichamen een uitgebreid Oriënterend Onderzoek (OO+) uitgevoerd. Daarnaast vindt voor 18 locaties Nader Onderzoek (NO) plaats op basis waarvan de ernst en de noodzaak tot spoedige sanering van het geval van waterbodemonverontreiniging wordt vastgesteld. Voor 23 locaties wordt in 2007 de sanering voorbereid (SO en/of SP) en op 10 locaties wordt daadwerkelijk gesaneerd (S). Op 3 locaties wordt de uitgevoerde sanering geëvalueerd (ES).

Programmering 2008-2013

Voor de planperiode 2008-2013 zijn voor 35 locaties onderzoeken of saneringen geprogrammeerd. De totale geschatte kosten voor deze activiteiten in de planperiode 2008-2013 bedragen M€ 186,4.

Voor de volgende 30 locaties zijn (deel)saneringen geprogrammeerd in de periode 2008-2013:

- *Haven: Malburgerhaven Arnhem [019];*
- *Zellingwijk (Hollandsche IJssel) [044a];*
- *Cluster Capelle-Krimpen [044c];*
- *Vaargeul Hollandsche IJssel [044d];*
- *Cluster Nieuwerkerk-Ouderkerk [044f];*
- *Cluster Moordrecht-Gouderak [044g];*
- *Hollandsch Diep West diepe delen [048b];*
- *Hollandsch Diep West overige diepe delen [048c];*
- *Zuiderdiep [049c];*
- *Dordtse Biesbosch, grote kreken fase 1 [050a];*
- *Dordtse Biesbosch, grote kreken fase 2 [050b];*
- *Ketelmeer-west exc. diepe putten [052];*
- *Den Oever (Zuiderhaven) [055];*
- *Enkhuizen binnenhavens [060];*
- *Harderwijk (havens) [064];*
- *Amsterdam Petroleumhaven [089];*
- *Kanaal door Walcheren & Arnekanaal [092];*
- *Twenthekanalen km. 16-17 Markerink-Lochem [093];*
- *Hoogovenhaven IJmuiden [108];*
- *Industrieterrein Olsfa te Olst [147];*
- *Sliedrechtse Biesbosch fase 2 [148b];*
- *Jan van Riebeeckhaven e.o. [149];*
- *Rietbaan (Noord) [222a];*
- *Gors Veerweg (Lek) [223b];*
- *Wantij [224];*
- *Koornwaard [310];*
- *Geul [332];*
- *Waterbodemslochtereiland Noord-Hollands Kanaal [341];*
- *Vossemeer [353];*
- *Noord-Hollands kanaal km 38,5 - 44,75 [364];*

Het saneringsprogramma 'KRW-proof'

In 2006/2007 is een voorlopige methodiek ontwikkeld en toegepast om te beoordelen welke (potentiële) saneringslocaties uit het saneringsprogramma 'KRW-relevant' zijn. Het resultaat van toepassing van deze methodiek is dat 85 locaties voorlopig als KRW-relevant zijn benoemd. In de 'Statuslijst' van bijlage B is weergegeven welke locaties dit betreft.

Waterbodemsanering in KRW-stroomgebiedbeheerplannen

De 85 KRW-relevant geachte locaties zijn opgenomen in de eerste (gros)lijst met KRW-maatregelen voor het zogenaamde RWS Voorkeursalternatief.

Dit RWS Voorkeursalternatief is het pakket maatregelen dat RWS/V&W eind 2007 bestuurlijk zal inbrengen in de regionale bestuurlijke

overleggen ten behoeve van het opstellen van de eerste, door de KRW vereiste, stroomgebiedbeheerplannen (2009).

In de (gros)lijst met maatregelen worden naast waterbodemsaneringen ook ecologische (inrichtings-) en chemische maatregelen opgenomen. Via een netwerkbrede afweging van al deze mogelijke maatregelen wordt een nadere selectie gemaakt van de daadwerkelijk in het RWS Voorkeursalternatief op te nemen maatregelen. Voor deze netwerkbrede afweging is een afwegingskader ontwikkeld waarin de kosten, de baten en een aantal strategische aspecten van de beoogde maatregelen worden beoordeeld.

De waterbodemmaatregelen die door het afwegingskader (kosten)effectief genoeg worden bevonden, zullen in het definitieve RWS Voorkeursalternatief worden opgenomen.

Samenvatting 7

1 Inleiding 13

2 Kaders 15

2.1 Wettelijk en beleidsmatig kader 15

2.2 De Wet bodembescherming 15

2.2.1 Wijziging Wbb 15

2.2.2 Het vaststellen van de saneringsnoodzaak 16

2.2.3 Het saneringscriterium 16

2.2.4 Tijdstip van sanering 16

2.2.5 Saneringsdoelstelling en -maatregelen 17

2.2.6 De gevolgen van de gewijzigde Wbb voor het saneringsprogramma 17

2.3 De Kaderrichtlijn Water 17

2.3.1 Algemeen 17

2.3.2 Het saneringsprogramma 'KRW-proof' 18

2.3.3 Waterbodemsanering in KRW-stroomgebiedbeheerplannen 19

2.4 Actuele beleidsmatige ontwikkelingen 19

2.4.1 Besluit bodemkwaliteit 19

2.4.2 De Waterwet 20

2.5 Financieel kader Saneringsprogramma 21

2.6 Bevoegd gezag en initiatiefnemer 21

3 Verantwoording 2006 en uitvoering 2007 23

3.1 Verantwoording 2006 23

3.2 Voortgang 2006 en uitvoering 2007 per dienst 26

3.3 Landelijke status saneringsprogramma 2007 39

4 Programmering 2008-2013 41

4.1 Prioritering 41

4.2 Programmering 2008-2013 42

4.3 Planning regionale diensten 44

Bijlage A Literatuur 51

Bijlage B Statuslijst (potentiële) saneringslocaties 53

Bijlage C Uitgevoerde saneringen 63

Bijlage D Definitief afgevoerde locaties 65

Bijlage E Toelichting tabellen 69

Bijlage F Inspraakreacties 71

1 Inleiding

In opdracht van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat stelt het Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat (DG-RWS) onder regie van het Directoraat-Generaal Water (DG-W) jaarlijks het Saneringsprogramma Waterbodembescherming Rijkswateren op. De Staatssecretaris zendt het saneringsprogramma naar de Tweede Kamer, ter uitvoering van artikel 63b van de Wet bodembescherming (Wbb).

Het saneringsprogramma geeft een overzicht van het waterbodemonderzoek en de waterbodemsaneringen die zijn geprogrammeerd in de wateren waarvoor de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat waterkwaliteitsbeheerder is op grond van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren. De programmering betreft onderzoeken of saneringen die door RWS of door derden worden uitgevoerd en die (mede) worden gefinancierd uit de begroting van Verkeer en Waterstaat.

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het saneringsprogramma ligt bij RWS. RWS is ook verantwoordelijk voor het toezicht op de saneringen door derden.

Voor de saneringen die door RWS zelf worden uitgevoerd, worden beschikkingen ex Wbb afgegeven door de Inspectie Verkeer en Waterstaat, namens de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Voor de saneringen door derden heeft de Directeur-Generaal van RWS, namens de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, de 10 regionale diensten van RWS gemandateerd als bevoegd gezag Wet bodembescherming.

Sinds 2003 wordt het saneringsprogramma opgesteld en uitgevoerd conform de Spelregels voor Natte Infrastructuur Projecten (SNIP). In de SNIP zijn de besluitvormingsprocedures vastgelegd die gelden voor aanlegprojecten die betrekking hebben op waterkeren en waterbeheren. De spelregels beschrijven de bijbehorende taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van RWS en DGW en geven per projectfase (verkenning, planstudie, realisatie) aan wat de beslismomenten zijn, welke informatie moet worden aangeleverd en wie bevoegd is om beslissingen te nemen.

RWS is voornemens om het voorliggende saneringsprogramma uit te voeren. Er kan echter gedurende de planperiode worden afgeweken van de programmering. Potentiële redenen om van de programmering af te wijken zijn tussentijdse ontwikkelingen in beleid en wet- en regelgeving, alsmede procedurele en financiële afwegingen. Vanwege het dynamische karakter van het programma kunnen aan de voorliggende rapportage dan ook geen rechten worden ontleend ten aanzien van de planning van onderzoek en sanering.

Het saneringsprogramma bestaat uit 4 hoofdstukken. Hoofdstuk 2 beschrijft de wettelijke, beleidsmatige en financiële kaders en geeft een overzicht van actuele beleidsmatige ontwikkelingen die voor het saneringsprogramma relevant (kunnen) zijn, zoals het Besluit bodemkwaliteit en de Waterwet. In hoofdstuk 3 wordt de voortgang in 2006 en de uitvoering in 2007 beschreven. In hoofdstuk 4 is de programmering voor de planperiode 2008-2013 weergegeven, inclusief een beschrijving van de planning binnen de beheersgebieden van de verschillende regionale diensten van RWS.

Locaties waarvoor in de komende planperiode geen activiteiten zijn voorzien en waarvoor in 2006 en 2007 geen middelen vanuit het budget waterbodemsaneringen rijkswateren zijn of worden besteed, zijn niet allemaal beschreven in de hoofdtekst. Deze locaties zijn echter wel opgenomen in de statuslijst met (potentiële) saneringslocaties (bijlage B).

2 Kadern

2.1 Wettelijk en beleidsmatig kader

Het wettelijk kader voor waterbodemsanering wordt gevormd door de Wet bodembescherming (Wbb). Het beleidsmatig kader voor waterbodemsanering is gebaseerd op de Vierde Nota Waterhuishouding Regeringsbeslissing (NW4, 1998), het Kabinetsstandpunt BEVER (Beleidsvernieuwing bodemsanering) (TK 2001-2002, 28 199), de daarop aansluitende Beleidsbrief bodem (TK 2003-2004, 28 663) en het Kabinetsstandpunt Waterbodem (TK 2004-2005, 26 401).

In de Vierde Nota Waterhuishouding is de beleidsdoelstelling vastgelegd om alle urgente saneringsgevallen in rijkswateren binnen een periode van 25-40 jaar te saneren.

In de Beleidsbrief bodem is beleid geformuleerd om te bevorderen dat de samenleving bewuster en duurzamer met de (water)bodem omgaat. Hierbij wordt tevens de relatie gelegd tussen functie en gebruik aan de ene kant en benodigde kwaliteit van de (water)bodem aan de andere kant.

In het Kabinetsstandpunt Waterbodems is één van de genoemde doelen dat de waterbodem in Nederland kwalitatief op orde komt overeenkomstig de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

2.2 De Wet bodembescherming

2.2.1 Wijziging Wbb

Naar aanleiding van het Kabinetsstandpunt BEVER is de Wet bodembescherming op 1 januari 2006 gewijzigd (Staatsblad 2005, nr. 680).

In de Circulaire sanering waterbodems (Staatscourant 2006, nr. 104) en bijbehorende 'Handleiding sanering waterbodems' wordt het gewijzigde beleid voor sanering van waterbodems toegelicht, respectievelijk uitgewerkt. De praktijkervaringen die worden opgedaan met Circulaire en Handleiding worden betrokken bij de besluitvorming over algemene regels. Zowel de Circulaire als de Handleiding zijn met terugwerkende kracht van toepassing vanaf 1 januari 2006.

De Circulaire is alleen van toepassing op ernstige gevallen van verontreiniging van de waterbodem: in deze gevallen is er sprake van saneringsnoodzaak. In de Circulaire en Handleiding worden voor deze ernstige gevallen van waterbodemverontreiniging het saneringscriterium, het tijdstip van de sanering en de saneringsdoelstelling uitgewerkt.

Met de wijziging van de Wbb is de 'urgentiesystematiek' vervangen door het 'saneringscriterium'.

2.2.2 Het vaststellen van de saneringsnoodzaak

Voor het vaststellen van de saneringsnoodzaak (vaststellen of het een geval van ernstige waterbodemonverontreiniging betreft) wordt in de Circulaire vooralsnog gebruik gemaakt van de bestaande Interventiewaarden. De reden hiervoor is dat vooralsnog de noodzaak tot sanering van waterbodems niet vastgesteld kan worden door directe toetsing aan de chemische en ecologische doelstellingen van de KRW. Over de nadere invulling van deze doelstellingen moet eerst nog besluitvorming plaatsvinden.

Volgens de Wbb is er sprake van een ernstig geval van waterbodemonverontreiniging (en dus van saneringsnoodzaak) als voor tenminste één stof het gemiddeld gemeten gehalte van tenminste 25 m³ bodemvolume in het geval van een bodem- of sedimentverontreiniging of de gemiddeld gemeten concentratie in tenminste 100 m³ met water verzadigd bodemvolume in het geval van een grondwaterverontreiniging, hoger is dan de Interventiewaarde.

2.2.3 Het saneringscriterium

Voor een geval van ernstige waterbodemonverontreiniging dient te worden nagegaan of er sprake is van noodzaak tot 'spoedige sanering'. Voor dit doel wordt in een Nader Onderzoek gebruik gemaakt van de systematiek van het saneringscriterium. Het saneringscriterium is de systematiek om te bepalen of de risico's voor de mens, voor de ecologie, voor verspreiding naar het oppervlaktewater of verspreiding via het grondwater onaanvaardbaar zijn of niet.

Volgens de Wbb is er sprake van noodzaak tot spoedige sanering als er voor minimaal één van de genoemde risicopaden sprake is van onaanvaardbare risico's. Deze noodzaak tot spoedige sanering vervangt de term 'urgentie' die werd gehanteerd vóór de wijziging van de Wbb. Indien geen noodzaak tot spoedige sanering is vastgesteld, wordt een beheerspoor gevolgd. Het bevoegd gezag geeft dan een beschikking af, waarin aangegeven is dat sanering van het geval van ernstige waterbodemonverontreiniging niet spoedeisend is. Voor zover maatregelen nodig zijn voor een verantwoord beheer van de waterbodemon, zoals monitoring, worden deze door het bevoegd gezag opgenomen in de beschikking.

2.2.4 Tijdstip van sanering

Nadat de noodzaak tot spoedige sanering is vastgesteld, wordt door de initiatiefnemer (in overleg met het bevoegd gezag) een afweging gemaakt of sanering op korte termijn plaats dient te vinden. Hiertoe wordt nagegaan of sanering op korte termijn een hoge milieuwinst oplevert vanwege sterke reductie van de risico's voor de mens, het ecosysteem, het oppervlaktewater of het grondwater. Een sanering op korte termijn kan bijvoorbeeld nodig zijn om tijdig te kunnen voldoen aan de milieudoelstellingen van de KRW (zie verderop in dit hoofdstuk). Bij genoemde afweging kan blijken dat eerst brongerichte maatregelen genomen moeten worden teneinde de waterkwaliteit te verbeteren, zodat voorkomen wordt dat bij de sanering sprake is van 'dweilen met

de kraan open'. Voor de periode tot aan de sanering kan het bevoegd gezag voorschrijven dat, voor zover zinvol en uitvoerbaar, tijdelijke beveiligingsmaatregelen worden getroffen om de effecten van de waterbodemonverontreiniging te beperken, bijvoorbeeld een slibvang of oeverbescherming.

2.2.5 Saneringsdoelstelling en -maatregelen

Sanering vindt plaats op grond van een beschikking waarin de ernst van de verontreiniging, het tijdstip van saneren en de saneringsdoelstelling zijn vastgelegd. De algemene saneringsdoelstelling is dat de waterbodem na sanering niet langer leidt tot onaanvaardbare risico's voor de mens, onaanvaardbare ecologische risico's of onaanvaardbare risico's van verspreiding naar oppervlaktewater of via grondwater, en dat -de mate van- nazorg zoveel mogelijk wordt beperkt. De saneringsdoelstelling wordt per te saneren geval van ernstige waterbodemonverontreiniging locatiespecifiek ingevuld. Dit betekent dat rekening wordt gehouden met de aard en de mate van de aangetoonde onaanvaardbare risico's in samenhang met de specifieke kenmerken van het betreffende waterlichaam, waaronder de dynamiek van het betreffende waterlichaam. Deze aspecten hebben consequenties voor de wijze waarop de sanering kan worden uitgevoerd.

2.2.6 De gevolgen van de gewijzigde Wbb voor het saneringsprogramma

De gevolgen van de wijziging van de Wbb voor het saneren van verontreinigde waterbodems in Rijkswateren zijn beperkt. In de praktijk werd onder de oude Wbb de urgentie (nu noodzaak tot spoedige sanering) bepaald aan de hand van de Richtlijn Nader Onderzoek Waterbodems waarin dezelfde vier risicopaden worden onderzocht als in het saneringscriterium onder de gewijzigde Wbb. Voor locaties die in het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren zijn opgenomen gelden de overgangsbepalingen van artikel II van de gewijzigde Wbb. De belangrijkste overgangsbepaling betreft de bepaling dat reeds afgegeven beschikkingen met betrekking tot ernst en urgentie van kracht blijven met dien verstande dat de vaststelling dat sprake is van urgentie om het betrokken geval te saneren gelijkgesteld wordt met de vaststelling dat spoedige sanering noodzakelijk is.

2.3 De Kaderrichtlijn Water

2.3.1 Algemeen

In het Kabinetsstandpunt Waterbodems wordt als doel genoemd dat de waterbodem in Nederland kwalitatief op orde komt overeenkomstig de KRW. Middels de hiervoor beschreven wijziging van de Wbb is een eerste stap gezet in de aanpassing van de beoordeling van waterbodems aan de eisen van de KRW.

Hoewel de KRW eisen stelt aan de chemische en ecologische *waterkwaliteit* en niet aan de *waterbodemkwaliteit*, kan een ernstig verontreinigde waterbodem een belemmering vormen voor het

bereiken van de chemische en/of ecologische doelstellingen van de KRW in het betreffende waterlichaam.

De invloed op de chemische kwaliteit van het waterlichaam is het gevolg van nalevering van opgeloste stoffen vanuit de waterbodem naar de waterkolom of van opwerveling van verontreinigde bodemdeeltjes door wind, stroming of scheepvaart. De nageleverde of opgewervelde verontreiniging kan, naast invloed op de lokale/regionale waterkwaliteit, ook invloed hebben op benedenstroomse delen binnen hetzelfde waterlichaam of op de kwaliteit van andere benedenstroomse waterlichamen (afwenteling).

De invloed op de ecologische kwaliteit van het waterlichaam vindt met name in de waterbodem zelf plaats maar kan ook plaatsvinden in de bovenstaande waterkolom. De ecologische KRW-maatlatten zijn echter niet ingesteld op het verdisconteren van deze door de verontreinigde waterbodem veroorzaakte negatieve invloed op het functioneren van het aquatische ecosysteem. Hierdoor dragen waterbodemmaatregelen (sanering) niet altijd bij aan het halen van de ecologische KRW-doelstellingen, maar kunnen wel bijdragen aan een gezond en goed functionerend ecosysteem.

2.3.2 Het saneringsprogramma 'KRW-proof'

Om te beoordelen welke van de (toen nog) 240 (potentiële) Wbb-saneringslocaties in de Rijkswateren (zie bijlage B) een probleem kunnen vormen voor het bereiken van de chemische en/of ecologische doelstellingen van de KRW, is in 2006/2007 een voorlopige methodiek ontwikkeld om alle potentiële saneringslocaties van het saneringsprogramma te onderzoeken op 'KRW-relevantie' (Grontmij, 2007). De belangrijkste gehanteerde criteria om te bepalen of een locatie 'KRW-relevant' is, zijn:

- De locatie ligt in een waterlichaam waarin nog niet wordt voldaan aan de ecologische KRW-doelstellingen;
- De locatie ligt in een waterlichaam waarin nog niet wordt voldaan aan de chemische KRW doelstellingen én er is een relatie tussen de verontreinigende stoffen in de waterbodem en de stoffen die de KRW-norm overschrijden;
- Er is een Nader Onderzoek uitgevoerd conform de systematiek van de Wbb en hieruit is een onaanvaardbaar risico voor verspreiding naar het oppervlaktewater of voor de ecologie naar voren gekomen. Deze risico's zijn als indicatief voor de KRW-relevantie (chemische en ecologisch) van de locatie verondersteld.

Het resultaat van toepassing van deze methodiek is dat 85 locaties als (potentieel) KRW-relevant zijn benoemd. In de 'Statuslijst' van bijlage B is weergegeven welke locaties dit betreft.

Van deze 85 KRW-relevante (deel)locaties waren in het vorige saneringsprogramma (2007-2012) al 52 locaties opgenomen als zogenaamde 'no-regret maatregelen' m.b.t. de KRW. Voor deze locaties zijn reeds diverse activiteiten, variërend van onderzoek tot en met sanering, gefinancierd vanuit het Saneringsprogramma.

De lijst met 85 KRW-relevante locaties is niet statisch. Aanvullende informatie uit bijvoorbeeld nog lopende OO+ onderzoeken of Nader Onderzoeken of uit monitoringprogramma's kan leiden tot zowel het afvallen als het toevoegen van locaties van/aan de lijst.

2.3.3 Waterbodemsanering in KRW-stroomgebiedbeheerplannen

De 85 KRW-relevant geachte locaties zijn opgenomen in de eerste (gros)lijst met KRW-maatregelen voor het zogenaamde RWS Voorkeursalternatief.

Dit RWS Voorkeursalternatief is het pakket maatregelen dat RWS/V&W eind 2007 bestuurlijk zal inbrengen in de regionale bestuurlijke overleggen ten behoeve van het opstellen van de eerste, door de KRW vereiste, stroomgebiedbeheerplannen (2009).

In de (gros)lijst met maatregelen worden naast waterbodemsaneringen ook ecologische (inrichtings-) en chemische maatregelen opgenomen. Via een netwerkbrede afweging van al deze mogelijke maatregelen wordt een nadere selectie gemaakt van de daadwerkelijk in het RWS Voorkeursalternatief op te nemen maatregelen. Voor deze netwerkbrede afweging is een afwegingskader ontwikkeld waarin de kosten, de baten en een aantal strategische aspecten van de beoogde maatregelen worden beoordeeld.

De waterbodemmaatregelen die door het afwegingskader (kosten)effectief genoeg worden bevonden, zullen in het definitieve RWS Voorkeursalternatief worden opgenomen.

2.4 Actuele beleidsmatige ontwikkelingen

2.4.1 Besluit bodemkwaliteit

In de Beleidsbrief bodem (zie paragraaf 2.1) is aangekondigd dat een nieuw samenhangend en consistent kader voor grond en baggerspecie wordt opgesteld. Hierin wordt voor zowel bodemsanering als voor het toepassen/bestemmen van verontreinigde grond en bagger nieuw beleid en bijbehorende regelgeving ontwikkeld.

Het nieuwe saneringsbeleid is ingebed in de herziene Wbb (zie paragraaf 2.1). Voor het toepassen en bestemmen van verontreinigde grond en baggerspecie is het Besluit bodemkwaliteit opgesteld (TK 2005-2006, 29 383 en Staatscourant 2006, nr. 65).

Begin juni 2007 heeft de ministerraad ermee ingestemd dat het ontwerpbesluit voor advies aan de Raad van State zal worden gezonden. Naar alle waarschijnlijkheid zal het Besluit Bodemkwaliteit voor het einde van 2007 van kracht worden voor waterbodems.

Het Besluit bodemkwaliteit kent een generiek en gebiedsspecifiek kader. Binnen het generieke kader is de bovengrens voor het toepassen van grond en baggerspecie (op of in de bodem dan wel in het oppervlaktewater), de Interventiewaarde. Daarboven is het saneringsspoor aan de orde.

Binnen het gebiedsgericht kader mag ook grond en bagger boven de Interventiewaarde worden toegepast. Hiervoor moet het bevoegd

gezag eigen beleid formuleren, dat wordt vastgelegd in een besluit en een bodembeheernota.

Het Besluit bodemkwaliteit heeft weinig invloed op het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren. Het besluit bepaalt namelijk niet óf in een bepaalde situatie gesaneerd moet worden maar slechts of en hoe de gebaggerde specie kan worden toegepast. Wel heeft het besluit in voorkomende gevallen invloed op de terugsaneerwaarde (hoe schoon de waterbodem moet zijn na de sanering). In het besluit is namelijk ook vastgelegd dat het bevoegd gezag een gebiedsspecifieke invulling mag geven aan de doelstelling voor de bodemkwaliteit na afronding van de sanering. De door het bevoegd gezag vastgestelde lokale (functieafhankelijke) referentiewaarde geldt dan als terugsaneerwaarde.

Met het van kracht worden van het Besluit Bodemkwaliteit wordt ook de interventiewaarde voor een viertal zware metalen (arseen, cadmium, lood en zink) verhoogd. Theoretisch zou dit als effect kunnen hebben dat na deze verhoging in sommige (potentiële) saneringslocaties geen sprake meer is van een geval van ernstige bodemverontreiniging. Daarom is begin 2007 een quick-scan uitgevoerd naar de mogelijke gevolgen van de nieuwe interventiewaarden (CSO, 2007) voor het saneringsprogramma. In deze quick-scan zijn vijf saneringslocaties geïdentificeerd die na invoering van de nieuwe interventiewaarden geen geval van ernstige bodemverontreiniging meer zouden zijn. Als deze uitkomst voor deze locaties in een nadere controle wordt bevestigd, zullen deze locaties uit de lijst met (potentiële) saneringslocaties worden afgevoerd.

2.4.2 De Waterwet

Het wettelijke kader voor de aanpak van waterbodems zal, naar verwachting in 2009, gewijzigd worden. De aanpak of het beheer van waterbodems zal dan onder de Waterwet¹ vallen en niet langer onder de Wbb. Op dat moment zullen ingrepen in de waterbodem vooral afhangen van de kwaliteit van een waterlichaam. Indien een waterlichaam niet voldoet aan de KRW kwaliteitsdoelstellingen, dient te worden vastgesteld in hoeverre de waterbodem hiervoor verantwoordelijk is. Pas als duidelijk is dat de waterbodem een significante belemmering vormt, zal een ingreep plaatsvinden. Hiervoor zal een specifiek instrumentarium noodzakelijk zijn waarmee de waterbeheerder de relatie tussen waterbodem en waterkwaliteitsdoelstellingen kan beoordelen. Daarom is een toetsingskader nodig voor de beoordeling van waterbodems onder de Waterwet. In 2007 wordt gestart met de voorbereiding en uitwerking van dit toetsingskader.

Tenminste tot aan de inwerkingtreding van de Waterwet zal het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren jaarlijks blijven

¹ De Waterwet (TK, 2003-2004, 29 694) is een zogenaamde kaderwet waarin verschillende wetten die zich richten op water tezamen worden gebracht. Uitwerking van de hoofdstukken en de artikelen van deze Wet vinden plaats middels nadere regels. Deze worden opgenomen in het 'Waterbesluit'.

verschijnen en zullen de hierin opgenomen saneringslocaties conform de (gewijzigde) Wbb worden aangepakt.

2.5 Financieel kader Saneringsprogramma

De kosten van onderzoek en sanering van verontreinigde waterbodems in de rijkswateren komen voor rekening van de begroting van V&W als RWS de sanering op eigen initiatief moet uitvoeren. Dit is het geval als noch een vervuiler, noch een eigenaar of belanghebbende aanwezig of aanspreekbaar is.

Voor saneringen die RWS in het kader van baggerwerken ten behoeve van vaarwegbeheer, veiligheid of herstel- en inrichtingsmaatregelen uitvoert, worden slechts de extra kosten die in het verband met de sanering moeten worden gemaakt uit het budget voor waterbodemsanering in rijkswateren gefinancierd. Indien er saneringen worden uitgevoerd in het kader van het RWS-project 'Ruimte voor de Rivier', worden de saneringskosten gefinancierd uit dit project.

Nederland moet voortgang blijven boeken bij het terugdringen van verontreiniging van het water door chemische stoffen. In een aantal gevallen zal het saneren van de waterbodem een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van de Kaderrichtlijn Water doelen. De sanering dient dan in beginsel in 2015 te zijn uitgevoerd. In de periode 2008 - 2015 is in de begroting van V&W in totaal M€ 189 beschikbaar voor onderzoek en uitvoering van waterbodemsaneringen.

Om de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water te realiseren, bestaat de wens het saneringsprogramma te versnellen en is een groot aantal aanvragen voor de financiering van onderzoek en uitvoering ingediend. Vanwege budgettaire beperkingen kan in deze periode echter slechts een beperkt deel van deze aanvragen worden gehonoreerd. Daarom moet binnen de aangevraagde activiteiten worden geprioriteerd. Deze prioritering is beschreven in paragraaf 4.1.

De waterbodempogave die met de Kaderrichtlijn Water op ons af komt, heeft zijn weerslag op het saneringsprogramma. Het tempo van uitvoering van deze waterbodempogave en de daaraan verbonden financiële gevolgen, zullen bij de voorbereiding van de stroomgebied-beheerplannen worden vastgesteld. Zie hiervoor ook paragraaf 2.3.3.

2.6 Bevoegd gezag en initiatiefnemer

Voorkeursvolgorde initiatiefnemers

Het bevoegd gezag voor de Wbb, de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, wijst een initiatiefnemer aan als verantwoordelijke voor de aanpak en voor financiering van waterbodemsaneringen. De Wet bodembescherming (Wbb) kent de volgende voorkeursvolgorde voor de aanwijzing van de initiatiefnemer:

1. De *veroorzaker* van de verontreiniging.
2. Indien er geen veroorzaker is of als deze niet aangesproken kan worden, wordt de *eigenaar* van de waterbodem of degene die

belang heeft bij het verwijderen van de waterbodembodem aangesproken als initiatiefnemer. De regionale dienst van RWS is bijvoorbeeld initiatiefnemer indien ernstige verontreiniging moet worden verwijderd vanuit het belang van vaarwegbeheer. De gemeente is initiatiefnemer indien ernstige verontreiniging moet worden verwijderd voor het onderhoud of de uitbreiding van een gemeentelijke haven langs een rijkswater.

3. Indien noch de vervuiler, noch een eigenaar of belanghebbende aanwezig of aanspreekbaar is, zal het bevoegd gezag zelf het initiatief nemen om een eventuele sanering te onderzoeken en uit te voeren. Voor de rijkswateren ligt het initiatief dan bij de *regionale dienst van RWS*.

Indien het initiatief niet bij de regionale dienst van RWS ligt wordt gesproken over initiatief en financiering door derden. Indien het initiatief bij een regionale dienst van RWS ligt spreekt men over saneringen in eigen beheer.

Bevoegd gezag

Afhankelijk van het type initiatiefnemer wordt de verantwoordelijkheid van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat als bevoegd gezag voor vergunningverlening inzake de Wbb gedelegeerd naar:

1. De Hoofdingenieur-Directeur van de betreffende regionale dienst van RWS in het geval het initiatief bij derden ligt, zoals een gemeente.
2. De Inspectie van Verkeer en Waterstaat indien het initiatief bij de regionale dienst van RWS ligt.

Op 1 juni 2000 is het Besluit aanwijzing zijwateren (BAZ) in werking getreden. Voor de uiterwaarden² betekent dit dat het gebied in Wvo-beheer bij RWS is gekomen. RWS dient als waterkwaliteitsbeheerder hierbij ook aandacht te geven aan het waterbodembeheer.

² Uiterwaarden behoren tot het winterbed van de rivier en worden daarom als waterbodembodem beschouwd.

3 Verantwoording 2006 en uitvoering 2007

In dit hoofdstuk wordt een verantwoording gegeven over de activiteiten die in 2006 op (potentiële) saneringslocaties in de rijkswateren zijn uitgevoerd ten laste van het budget voor waterbodemsanering in rijkswateren (paragraaf 3.1).

In paragraaf 3.2 zijn voortgangsrapportages per regionale RWS-dienst opgenomen. In deze voortgangsrapportages wordt beschreven welke onderzoeken en/of uitvoeringsactiviteiten de betreffende dienst in 2006 heeft uitgevoerd op de (vermoedelijk) ernstig verontreinigde waterbodemplacaties in haar beheersgebied. Ook de activiteiten van het eerste half jaar van 2007 zijn gerapporteerd.

Per dienst is in tabelvorm een samenvatting gegeven van de activiteiten in 2006 en 2007.

Een toelichting op de in de tabellen gebruikte afkortingen is weergegeven in bijlage E.

In paragraaf 3.3 is de huidige status van het saneringsprogramma beschreven.

3.1 Verantwoording 2006

De locaties waaraan door RWS in 2006 middelen zijn besteed uit het budget voor waterbodemsanering in rijkswateren zijn gepresenteerd in de onderstaande tabel. In deze tabel is weergegeven welke activiteiten door de regionale diensten op deze locaties zijn uitgevoerd. Locaties in de rijkswateren die door derden onderzocht of gesaneerd zijn, zijn alleen in deze tabel opgenomen als de financiering mede heeft plaatsgevonden uit het budget voor waterbodemsanering in rijkswateren.

Uit budget waterbodemsanering
rijkswateren (mede)gefinancierde
activiteiten in 2006

Dienst	Nr	Locatie	Activiteit ¹
RWS-IJG	052	Ketelmeer-West excl. diepe putten	NO
RWS-IJG	055	Den Oever (Zuiderhaven)	NO
RWS-IJG	060	Enkhuizen binnenhavens	NO
RWS-IJG	064	Harderwijk (havens)	NO
RWS-IJG	339	Zwarte Meer-Zwarte Water	NO
RWS-IJG	353	Vossemeer	NO
RWS-LB	038	Venlo km. 110.750 industriehaven	NO
RWS-LB	310	Koornwaard	SO/SP

Dienst	Nr	Locatie	Activiteit ¹
RWS-LB	332	Geul	NO
RWS-LB	335	Houtbemdervloedgraaf	S
RWS-LB	336	Oude Kanjel	NO
RWS-LB	342	Pol	NO
RWS-LB	343	Grote Heg	NO
RWS-LB	344	Brandt	NO
RWS-LB	345	Kuilkensgreend	NO
RWS-NH	089	Amsterdam Petroleumhaven	S
RWS-NH	149	Jan van Riebeeckhaven e.o.	NO/SO
RWS-NH	163	Vlothaven	OO+
RWS-NH	167	Binnen IJ (km 21.4 - 22.0)	OO+
RWS-NH	301	Hornhaven	OO+
RWS-NH	316	ADM haven	OO+
RWS-NH	341	Waterbodem Slochtereiland	NO/SO
RWS-NH	364	Noordhollandsch kanaal km 38,5-44,75	SO
RWS-NN	110b	Ontmanteling depot Zeehavenkanaal	S
RWS-ON	002	Haven: Lobith Tolkamer vluchthaven	ES
RWS-ON	014	Haven: Rosandepolder (kr.haven en invaart)	SO/SP/S
RWS-ON	015	Stuwcomplex Driel	SO/SP/S
RWS-ON	019	Malburgerhaven Arnhem	S
RWS-ON	093	Twenthekanaal km. 16-17 Markerink Lochem	NO/SO
RWS-ON	094	Havens Hengelo	OO+
RWS-ON	125	Hengelo Pand	OO+
RWS-ON	139	Zwaaikommen Twethekanaal	OO+
RWS-ON	144	Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal	OO+
RWS-ON	145	Sluis Eefde	OO+
RWS-ON	147	Industrieterrein Olasfa te Olst	S
RWS-ON	240	Haven: Vluchthaven + invaart IJzendoorn	ES
RWS-ON	296	Toeloop sluis Delden	OO+
RWS-ON	297	Toeloop sluis Hengelo	OO+
RWS-ON	351	Ontmanteling depots Twenthekanalen	S
RWS-UT	086	Vecht	NO
RWS-ZH	044a	Zellinkwijk (Hollandsche IJssel)	S
RWS-ZH	044b	Goudse projecten (Hollandsche IJssel)	S
RWS-ZH	044c	Cluster Capelle-Krimpen (Hollandsche IJssel)	SP
RWS-ZH	044d	Vaargeul Hollandsche IJssel	SP
RWS-ZH	044f	Cluster Nieuwerkerk-Ouderkerk	SO
RWS-ZH	044g	Cluster Moordrecht Gouderak	SO
RWS-ZH	048a	Hollandsch Diep Oost	NO
RWS-ZH	048b	Hollandsch Diep West diepe delen	S
RWS-ZH	048c	Holl. Diep West overige diepe delen	SP
RWS-ZH	048d	Kribvakken Schuddebeurs	SP
RWS-ZH	050a	Dordtse Biesbosch fase1	SO/SP
RWS-ZH	050b	Dordtse Biesbosch fase2	SO/SP
RWS-ZH	148a	Sliedrechtse Biesbosch fase 1	S
RWS-ZH	148b	Sliedrechtse Biesbosch fase 2	S

Dienst	Nr	Locatie	Activiteit ¹
RWS-ZH	222a	Rietbaan (Noord)	SO
RWS-ZH	223	Lek	NO
RWS-ZH	223b	Gors Veerweg (Lek)	NO
RWS-ZH	223d	Gors Halfweg (Lek)	NO
RWS-ZL	090	Kanaal Gent-Terneuzen C.A.	NO
RWS-ZL	092	Kan. door Walcheren & Arnekanaal	SO/SP
RWS-ZL	101	Yerseke buitengebied	OO+
RWS-ZL	102	Plaat van oude Tonge	OO+
RWS-ZL	103	Viane Slikken & haven	NO
RWS-ZL	106	Bruinisse buitengebied	OO+
RWS-ZL	130	Anna Jacobapolder	OO+
RWS-ZL	131	Zijpe (voormalige veerhaven)	OO+
RWS-ZL	132	Oostkophaven (voorm. werkhaven)	OO+

¹ Een toelichting op de afkortingen in de kolom 'Activiteit' staat in bijlage E

Oriënterende Onderzoeken

Om meer zicht te krijgen op de (nog resterende) saneringsopgave voor RWS is in 2004 besloten om het budget voor waterbodemsanering in rijkswateren ook te investeren in de uitvoering van een aantal Oriënterende Onderzoeken inclusief eerste risicobeoordeling (OO+). Het gaat om onderzoeken voor locaties waar spoedige sanering naar verwachting noodzakelijk is, maar waarvan nog weinig gegevens bekend zijn.

Het doel van de Oriënterende Onderzoeken (OO+) is om het zo efficiënt mogelijk duidelijk te krijgen of spoedige sanering noodzakelijk is. Hierbij spelen alle voor een saneringsbeslissing relevante aspecten een rol, zoals samenloop met inrichtingsmaatregelen of onderhoud en de mate van risico's voor mens en milieu. Bij de risicobeoordeling van de verontreinigde waterbodems is weliswaar het onderzoeksspoor van de gewijzigde Wbb gevolgd (zie paragraaf 2.1), maar is tevens zoveel mogelijk rekening gehouden met de uitgangspunten en doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water.

In 2005 werden deze Oriënterende Onderzoeken nog voor individuele locaties uitgevoerd. In 2006 is echter besloten om naar gehele KRW-waterlichamen te kijken. Voor de gehele groepen van (potentiële) saneringslocaties binnen deze waterlichamen is vervolgens gewerkt aan een Oriënterend Onderzoek inclusief eerste risicobeoordeling. Hierdoor leveren de Oriënterende Onderzoeken ook een bijdrage aan de beantwoording van de vraag of aanpak van deze locaties een bijdrage zal leveren aan het behalen van de KRW-doelstellingen in dit waterlichaam.

De geselecteerde 3 waterlichamen en de hierin aanwezige 18 potentiële saneringslocaties zijn:

- Twenthekanalen:
*Twenthekanaal km. 16-17 Markerink Lochem [93];
Havens Hengelo [94];*

-
- Hengelo Pand [125];*
Zwaaikommen Twenthekanaal [139];
Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal [144];
Sluis Eefde [145];
Toeloop Sluis Delden [296];
Toeloop Sluis Hengelo [297].
- Oosterschelde:
Yerseke buitengebied [101];
Plaat van oude Tonge [102];
Bruinisse buitengebied [106];
Anna Jacobapolder [130];
Zijpe (voormalige veerhaven) [131];
Oostkophaven (voorm. werkhaven) [132].
 - Noordzeekanaal:
Vlothaven [163];
Binnen IJ (km 21.4 - 22.0) [167];
Hornhaven [301];
ADM haven [316];

3.2 Voortgang 2006 en uitvoering 2007 per dienst

RWS IJsselmeergebied

Ketelmeer-West excl. diepe putten [052]

De sanering van het Ketelmeer bestaat uit twee fasen:

- Eerste fase: *Ketelmeer-Oost;*
- Tweede fase: *Ketelmeer-West excl. diepe putten [052].*

De sanering Ketelmeer-Oost is afgerond. Het project is geëvalueerd en de rapportage daarover is in 2006 aangeboden aan het bevoegd gezag, zijnde IVW.

De ervaringen uit de 'Tussenrapportage Ketelmeer-Oost' en uit het rapport 'Toetsing uitgangspunten sanering Ketelmeer-West' hebben geleid tot een intensief overleg tussen bevoegd gezag (IVW), DGW en RWS om te komen tot een aanvaardbare opzet voor de sanering van *Ketelmeer-West excl. diepe putten [052].*

Naar aanleiding van dit overleg is in 2006 en 2007 een (aanvullende) risicobeoordeling uitgevoerd conform de nieuwe Wbb-Circulaire en - Handleiding Sanering Waterbodems.

Uit deze risicobeoordeling blijkt in delen van het Ketelmeer-West sprake te zijn van onaanvaardbare risico's voor de ecologie en voor verspreiding naar oppervlaktewater.

Op basis van deze risicobeoordeling en overleg tussen RWS, IVW en DGW is de saneringsnoodzaak voor (delen van) locatie *Ketelmeer-West [052]* bevestigd.

Vervolgens zijn in de eerste helft van 2007 het Saneringsonderzoek en het Saneringsplan opgesteld. Conform afspraak met IVW zal de Wbb-procedure oktober 2007 worden afgerond.

De uitvoering is gepland voor de periode 2008-2010.

Den Oever (Zuiderhaven) [055]

Op locatie *Den Oever (Zuiderhaven) [055]* is in 2006 verder gewerkt aan het Nader Onderzoek. Dit zal in 2007 worden afgerond. Mocht uit dit onderzoek blijken dat het saneringscriterium wordt overschreden, dan wordt in 2007 ook het Saneringsonderzoek opgestart.

Enkhuizen binnenhavens [060]

Op locatie *Enkhuizen binnenhavens [060]* is in 2006 een start gemaakt met het Nader Onderzoek. Dit wordt in 2007 afgerond. Mocht uit dit onderzoek blijken dat het saneringscriterium wordt overschreden, dan wordt in 2007 ook het Saneringsonderzoek opgestart.

Het onderzoek en de eventuele sanering van locatie *Enkhuizen binnenhavens [060]* wordt gezamenlijk met gemeente Enkhuizen uitgevoerd.

Harderwijk (havens) [064]

Aangezien de normen voor asbest zijn veranderd, is voor locatie *Harderwijk (havens) [064]* in 2006 een aanvullend Nader Onderzoek gestart op basis van de beschikbare gegevens. Dit onderzoek wordt in 2007 afgerond, waarna (als het Nader Onderzoek daartoe aanleiding geeft) het Saneringsonderzoek wordt gestart.

De planning van het project is vooral afhankelijk van de aanpak van de gemeente Harderwijk en de doorlooptijden voor het Masterplan Waterfront van de gemeente.

Zwarte Meer - Zwarte Water [339]

In 2006 is voor deze locatie het Nader Onderzoek gestart. Dit onderzoek wordt in 2007 voortgezet.

Vossemeer [353]

Op locatie *Vossemeer [353]* is in 2006 een start gemaakt met het Nader Onderzoek. Dit onderzoek wordt in 2007 afgerond. Mocht uit dit onderzoek blijken dat het saneringscriterium wordt overschreden, dan wordt in 2007 ook het Saneringsonderzoek opgestart.

		2006			2007		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
052	Ketelmeer-West excl. diepe putten	NO			NO/SO/SP		
055	Den Oever (Zuiderhaven)	NO			NO/SO		
060	Enkhuizen binnenhavens	NO			NO/SO	x	x
064	Harderwijk (havens)	NO			NO/SO		
339	Zwarte Meer-Zwarte Water	NO			NO		
353	Vossemeer	NO			NO/SO		

RWS Limburg

Venlo km. 110.750 industriehaven [038]

Ter plaatse van de *Industriehaven Venlo [38]* is in 2005/2006, in opdracht van de gemeente Venlo, in het kader van de herinrichting een

deelsanering uitgevoerd waarbij circa 22.400 m³ baggerspecie is verwijderd. De kosten van deze herinrichting/deelsanering hebben niet gedrukt op het saneringsprogramma.

Na uitvoering van de deelsanering is in 2006 de totale omvang van de verontreiniging middels een Nader Onderzoek geactualiseerd. De totale omvang van de nog aanwezige sterk verontreinigde waterbodemplaat is geraamd op circa 22.400 m³.

Koornwaard [310]

Voor de locatie *Koornwaard [310]* is het Saneringsonderzoek in 2006 afgerond. Hierbij zijn de verwijderingsvariant en een aantal isolatievarianten uitgewerkt. Als voorkeursvariant is gekozen voor een volledige isolatie van het sterkst vervuilde compartiment en ophoging van het overig gedeelte van de voormalige stortplaats. In 2006 is de inkoopstrategie voor de uitvoering van de sanering uitgewerkt. Gekozen is voor de aanbesteding middels een E&C-contract. Dit E&C-contract zal inclusief Saneringsplan en benodigde vergunningen in 2007 verder worden uitgewerkt waarna de aanbesteding kan plaatsvinden.

Geul [332]

De locatie *Geul [332]* is gedeeltelijk gelegen binnen het te vergraven gebied van de Grensmaas. In dit kader wordt dit gedeelte van de Geul voorafgaand aan de uitvoering van het Grensmaas-project aangepakt. Hiertoe is in 2006 een Nader Onderzoek gestart om te bepalen voor welk gedeelte van de waterbodemplaat sprake is van een puntverontreiniging. In 2007 wordt dit Nader Onderzoek afgerond.

Houtbemdervloedgraaf [335]

De sanering van de locatie *Houtbemdervloedgraaf [335]* is in 2006 uitgevoerd. In totaal is circa 1.500 m³ verontreinigd slib ontgraven en afgevoerd naar het baggerdepot IJsseloog. In 2007 wordt het evaluatierapport afgerond. Met het waterschap Roer en Overmaas en een nabijgelegen bedrijf (gedeeltelijke veroorzaker van de verontreiniging) zijn afspraken gemaakt over de financiering van de sanering.

Oude Kanjel [336]

De locatie *Oude Kanjel [336]* wordt net als de *Houtbemdervloedgraaf* in samenwerking met het waterschap Roer en Overmaas aangepakt. In 2006 is een eerste fase van het Nader Onderzoek uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat vooral in het stroomafwaartse gedeelte van de *Kanjel* sterk verhoogde gehalten aanwezig zijn waarvoor saneringsnoodzaak geldt. In 2007 wordt een vervolgonderzoek verricht waarbij de opzet wordt afgestemd op de geplande herinrichtingsmaatregelen van het waterschap.

Pol [342], Grote Heg [343], Brandt [344] en Kuilkensgreend [345]

Ter plaatse van de voormalige mijnsteenlocaties *Pol [342]*, *Grote Heg [343]*, *Brandt [344]* en *Kuilkensgreend [345]* is in 2006 het in 2005 gestarte Nader Onderzoek afgerond. De resultaten van dit Nader Onderzoek bevestigen dat er op grote schaal mijnsteen is gestort in deze voormalige grindgaten. Uit de analysesresultaten is echter gebleken

dat in de grond en het grondwater alleen op een beperkt aantal plaatsen sprake is van overschrijding van de interventiewaarde. Op basis van de aangetroffen verontreinigingssituatie en een beoordeling van de milieuhygiënische risico's is geconcludeerd dat er geen onaanvaardbare risico's aanwezig zijn voor de mens, ecologie en/of verspreiding. Deze locaties hoeven dus niet te worden gesaneerd. Wel worden in 2007 de benodigde beheersmaatregelen middels verder onderzoek uitgewerkt.

Slikvijvers uiterwaarden Urmond [346] en Borgharen II/III [348]

De locaties *Slikvijvers uiterwaarden Urmond [346]* en *Borgharen II/III [348]* zijn gelegen binnen het te vergraven gebied van Grensmaas. In dat kader is door het Consortium Grensmaas voor beide locaties in 2006 een Saneringsplan opgesteld. Het Saneringsplan gaat uit van volledige verwijdering van de verontreiniging. Uitvoering van de sanering is afhankelijk van de planning van de rivierverruiming door het Consortium. Naar verwachting zal dit na 2009 plaatsvinden.

Nijskens Nak [363]

De locatie *Nijskens Nak [363]* te Roermond betreft een voormalige stortplaats in de uiterwaarden van de Maas waar een omvangrijke grondwaterverontreiniging is ontstaan met gechloreerde koolwaterstoffen. Op basis van de resultaten van de reeds verricht onderzoeken en actualisatie van de verontreinigingssituatie zal in 2007 in overleg met de vermoedelijke veroorzaker (nabijgelegen bedrijf) de vervolgaanpak worden bepaald.

		2006			2007		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
038	Venlo km. 110.750 industriehaven	S/NO	x		-		
310	Koornwaard	SO/SP			SP/S		
332	Geul	NO			NO		
335	Houtbemdervloedgraaf	S	x		ES	x	
336	Oude Kanjel	NO			NO		
342	Pol	NO			SO		
343	Grote Heg	NO			SO		
344	Brandt	NO			SO		
345	Kuilkensgreend	NO			SO		
346	Slikvijvers uiterwaarden Urmond	SP	x	x	-	x	x
348	Borgharen II/III	SP	x	x	-	x	x
363	Nijskens Nak				NO	x	

RWS Noord-Brabant

In 2006 zijn geen onderzoeksactiviteiten of saneringen in het kader van het saneringsprogramma uitgevoerd. Ook voor 2007 zijn geen onderzoeksactiviteiten of saneringen gepland.

RWS Noord-Holland

Amsterdam Petroleumhaven [089]

De sanering van locatie *Amsterdam Petroleumhaven [089]* is in de zomer van 2004 gestart met de sanering van de taluds en de vlakke bodem. In 2005 wees nieuw onderzoek ter plaatse van de Hotspots uit dat het saneringsontwerp hiervan nog niet optimaal was. Na een periode van nader onderzoek en overweging, is in 2006 besloten om het uitvoeringsontwerp van de diepe Hotspots te optimaliseren. In 2006 is ook de sanering van de taluds en vlakke bodem geëvalueerd. Het gevolg van de evaluatie en de optimalisaties in het ontwerp is dat in 2007 een deel van de waterbodem aanvullend wordt gesaneerd. En op een diepe verontreiniging (Hotspot ZO) wordt een "pump and treat" methode toegepast in samenwerking met de beheerder (Havens Amsterdam). Tijdens de sanering vindt monitoring plaats om het zettinggedrag van kwetsbare bebouwing rond de haven te volgen. In 2007 wordt de sanering van de Hotspots op de locatie *Amsterdam Petroleumhaven [089]* afgerond.

Hoogovenhaven IJmuiden [108]

Voor de locatie *Hoogovenhaven IJmuiden [108]* vindt in 2007 een actualisering plaats van de onderzoeksgegevens om een risicobeoordeling uit te kunnen (laten) voeren. De gegevens van het Nader Onderzoek uit 1995 en die van het Saneringsonderzoek uit 1999 zijn gedateerd. Met Corus (vermoedelijke (mede)veroorzaker van de verontreiniging) wordt overleg gevoerd over de financiering van onderzoek en sanering.

Jan van Riebeeckhaven en omgeving [149]

In 2006 is het Nader Onderzoek voor de locatie *Jan van Riebeeckhaven en omgeving [149]* afgerond. Het betreft een vrij omvangrijk gebied waar zich dioxines bevinden. Het Saneringsonderzoek, dat in 2006 is gestart, is in 2007 afgerond.

Omdat de inzichten met betrekking tot de risico's van dioxines sterk uiteen lopen worden voor de sanering twee sporen gevolgd:

Het eerste spoor is gericht op het daadwerkelijk verwijderen van de dioxinebronnen in het gebied. Dit is een zogenaamde "geen spijt maatregel" maar nog geen garantie voor het volledig halen van de saneringsdoelstelling. Deze maatregel zal de actuele risico's wel sterk verminderen.

Het tweede spoor is een landelijk spoor, waarbij RWS-breed de systematiek van het Nader Onderzoek en de toepasbaarheid van de risicobenadering voor dioxineverontreinigingen nogmaals tegen het licht wordt gehouden. Binnen dit spoor wordt afstemming gezocht met de Inspectie van Verkeer en Waterstaat (IVW), LNV en de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA). Als wordt vastgehouden aan de huidige risicobenadering, kan dit betekenen dat het weghalen van de bronnen niet voldoende is en dat er alsnog extra maatregelen getroffen moeten worden. Een mogelijke aanvullende maatregel is om de locatie Jan van Riebeeckhaven e.o. op te nemen in de LNV monitor voor de kwaliteit van vis.

Waterbodem Slochtereiland Noordhollandsch kanaal [341]

Het Slochtereiland is een voormalige stortlocatie in het Noordhollandsch kanaal. De waterbodem hieromheen is direct en indirect verontreinigd met stortmateriaal. RWS is eigenaar van het eiland en de 'dode arm' om het eiland heen en is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud hiervan. De provincie Noord-Holland is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het kanaal. In de overdrachtsovereenkomst (1995), die is afgesloten in het kader van Brokx-Nat, is afgesproken dat RWS de waterbodems met klasse 4 slib saneert. De planning is dat het eiland en de waterbodem eind 2009 zijn gesaneerd.

In de eerste helft van 2006 is het Nader Onderzoek uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek gaven aan dat er sprake was van saneringsnoodzaak. Daarom is in de tweede helft van 2006 het Saneringsonderzoek gestart om voor de waterbodem en het eiland tegelijkertijd te onderzoeken welke varianten van sanering mogelijk zijn. Dit wordt in 2007 afgerond. In 2007 wordt het ook Saneringsplan opgesteld. De sanering zal in 2008 worden uitgevoerd.

Voor het aangrenzende kanaaldeel van de waterbodem zal in 2007 een beheerspoor worden ingezet. RWS draagt de kosten voor dit beheerspoor, conform de hierover gemaakte afspraken bij de overdracht van het Noordhollandsch kanaal.

Noordhollandsch kanaal [355], [356], [357], [364]

Omdat de verontreinigde bagger op locaties [355], [356] en [357] binnen het nautisch onderhoudsprofiel blijkt te liggen, is hier geen sprake van saneringsspecie. Deze locaties zullen dan ook worden afgevoerd van het Saneringsprogramma.

De (overdrachts)locatie *Noordhollandsch kanaal km 38,5-44,75 [364]* betreft wel een saneringslocatie, waarbij volgens onderzoek van de provincie sprake is van saneringsnoodzaak. Deze conclusie wordt in 2007 door RWS getoetst. Wanneer de saneringsnoodzaak door RWS wordt onderschreven, wordt de sanering in 2007 aanbesteed.

Noordzeekanaal

Voor het KRW-waterlichaam Noordzeekanaal en hierbinnen liggende potentiële saneringslocaties is in 2006 een Oriënterend Onderzoek inclusief eerste risicobeoordeling (OO+) gestart. De hierbinnen liggende potentiële saneringslocaties zijn *Vlothaven [163]*, *Binnen IJ km 21.4-22.0) [167]*, *Hornhaven [301]* en *ADM haven [316]*.

Het Oriënterende Onderzoek voor het Noordzeekanaal zal in 2007 worden afgerond.

		2006			2007		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
089	Amsterdam Petroleumhaven	S			S		
108	Hoogovenhaven IJmuiden				NO	x	
149	Jan van Riebeeckhaven e.o.	NO/SO			SO/SP		
163	Vlothaven	OO+			OO+		
167	Binnen IJ (km 21.4 – 22.0)	OO+			OO+		

		2006			2007		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
301	Hornhaven	OO+			OO+		
316	ADM haven	OO+			OO+		
341	Waterbodem Slochtereiland	NO/SO			SO/SP		
364	Noordholl. kanaal km 38,5-44,75	SO			SO		

RWS Noord-Nederland

Ontmanteling depot Zeehavenkanaal [110b]

Eind 2006 is de ontmanteling van het depot Zeehavenkanaal [110b] afgerond.

		2006			2007		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
110b	Ontmant. depot Zeehavenkanaal	S			-		

RWS Oost-Nederland

Haven: Lobith Tolkamer vluchthaven [002]

In 2006 is de eerder uitgevoerde (deel)sanering van locatie Haven: Lobith Tolkamer vluchthaven [002] geëvalueerd.

Het doel van deze evaluatie was om inzicht te verkrijgen in de milieukundige kwaliteit van de waterbodem en in de omvang van eventuele restverontreinigingen.

Uit de evaluatie blijkt dat er nog steeds sprake is van een geval van ernstige waterbodemverontreiniging, echter zonder noodzaak tot spoedige sanering omdat er geen sprake is van onaanvaardbare risico's.

Haven: Rosandepolder (kraanhaven en invaart) [014]

In 2006 zijn voor de locatie Haven: Rosandepolder (kraanhaven en invaart) [014] het Saneringsonderzoek en het Saneringsplan geactualiseerd. Daarna is de sanering aanbesteed en de uitvoering gestart en ook afgerond in 2006. Het project is deels vanuit het saneringsprogramma en deels uit Beheer & Onderhoud gefinancierd. Na sanering is de invaart van de Rosandepolderhaven weer op streefdiepte gebracht en is de scheepvaartfunctie hersteld. Het bodemonderzoek voor het evaluatierapport is uitgevoerd en wordt gerapporteerd in het tweede kwartaal van 2007.

Stuwcomplex Driel [015]

In 2006 zijn voor de locatie Stuwcomplex Driel [015] het Saneringsonderzoek en het Saneringsplan geactualiseerd. Daarna is de sanering aanbesteed en de uitvoering gestart en afgerond in 2006. Het project is deels vanuit het saneringsprogramma en deels uit Beheer & Onderhoud gefinancierd. Na sanering is de werking van de slibvang hersteld, de zwaikom op aanlegdiepte gebracht en het sluiskanaal op onderhoudsdiepte gebracht. Daarmee is de scheepvaartfunctie hersteld.

Het bodemonderzoek voor het evaluatierapport is uitgevoerd en wordt gerapporteerd in het tweede kwartaal van 2007.

Malburgerhaven Arnhem [019]

In 2004 is het bestuurlijk contract tussen RWS en de gemeente Arnhem gesloten over de voorgenomen sanering van de locatie *Malburgerhaven Arnhem [019]*. In 2005 is de voorbereidingsfase inclusief de aanvraag van de vergunningen succesvol afgerond. Door de afstemming met twee samenhangende projecten, de revitalisering van het aangrenzende haven- en industriegebied Kleefsche Waard en het dijkverbeteringsproject Westervoortse dijk is vertraging opgetreden. Uit een nieuw explosievenonderzoek conform de Beoordelingsrichtlijn – opsporen conventionele explosieven (BRL-OCE) blijkt dat de haven als verdacht moet worden beschouwd. De werkzaamheden van de sanering zijn gestopt en worden in 2007 opnieuw gestart volgens de richtlijnen van de BRL-OCE. De gemeente Arnhem is van zowel de sanering van de Malburgerhaven als van de dijkverbetering de opdrachtgever.

Vaargeul Beneden IJssel Kampen/Ketelmeer [029]

In 2005 zijn verbeteringswerken aan de vaargeul in de Beneden IJssel afgerond. Een beperkt gedeelte van de uitgevoerde werkzaamheden betrof een sanering. In lijn met de afspraken met het bevoegd gezag, is in 2007 een Nader Onderzoek gestart om vast te stellen of de in het aangrenzende gebied verder nog aanwezige waterboderverontreiniging moet worden gesaneerd.

Industrieterrein Olasfa te Olst [147]

In 2006 is voor de locatie *Industrieterrein Olasfa te Olst [147]* fase 1 van de sanering (ontgraving bovengrond en hotspots) uitgevoerd. Het vervolgtraject, fase 2 en 3 van de sanering wordt gefinancierd door de provincie Gelderland en het Ministerie van VROM. Deze fasen gaan in 2007 van start.

Haven: Vluchthaven + invaart IJzendoorn [240]

In 2004 is, in samenloop met aanleg- en onderhoudswerkzaamheden, een deelsanering op deze locatie uitgevoerd. In 2006 is deze deelsanering geëvalueerd.

Ontmanteling depots Twenthekanalen [351]

De ontmanteling van een vijftal vervuilde baggerdepots langs de Twenthekanalen binnen de gemeente Hof van Twenthe is in 2004 opgestart. Het betreft de depots:

- Bolksbeek;
- Schipbeek;
- De Mheene;
- De Bree;
- Molenbeek.

Een aanzienlijk deel van de vrijkomende vervuilde grond (ca. 50.000 m³) is na be-/verwerking gecertificeerd als Bouwstof. Deze certificering is in 2006 gereed gekomen. Het gecertificeerde materiaal wordt gebruikt voor de aanleg van de rondweg nabij Almelo-Wierden in het

N35 tracé. Alle vijf depotlocaties zijn in 2006 opgeleverd. Hiermee is de ontmanteling van de *depots Twenthekanalen* [351] afgerond.

Twenthekanaal

Voor het KRW-waterlichaam Twenthekanaal en de hierbinnen liggende potentiële saneringslocaties is in 2006 een Oriënterend Onderzoek inclusief eerste risicobeoordeling (OO+) gestart. De hierbinnen liggende potentiële saneringslocaties zijn *Twenthekanaal km. 16-17 Markerink Lochem* [93], *Havens Hengelo* [94], *Hengelo Pand* [125], *Zwaaikommen Twenthekanaal* [139], *Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal* [144], *Sluis Eefde* [145], *Toeloop Sluis Delden* [296], *Toeloop Sluis Hengelo* [297].

Het Oriënterende Onderzoek voor het Twenthekanaal zal in 2007 worden afgerond.

		2006			2007		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
002	Haven: Lobith Tolkamer vluchthaven	ES			-		
014	Haven: Rosandepolder (kr.haven en invaart)	SO/SP/S			ES		
015	Stuwcomplex Driel	SO/SP/S			ES		
019	Malburgerhaven Arnhem	S			S	x	x
029	Vaargeul Beneden IJssel Kampen/Ketelmeer				NO		
093	Twenthekan. km. 16-17 Markerink Lochem	OO+		x	OO+		x
094	Havens Hengelo	OO+			OO+		
125	Hengelo Pand	OO+			OO+		
139	Zwaaikommen Twethekanaal	OO+			OO+		
144	Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal	OO+			OO+		
145	Sluis Eefde	OO+			OO+		
147	Industrieterrein Olasfa te Olst	S			S	x	x
240	Haven: Vluchthaven + invaart IJzendoorn	ES			-		
296	Toeloop sluis Delden	OO+			OO+		
297	Toeloop sluis Hengelo	OO+			OO+		
351	Ontmanteling depots Twenthekanalen	S			-		

RWS Utrecht

Vecht [086]

In 2006 is het Nader Onderzoek gestart. In 2008 zal dit worden afgerond. In het Nader Onderzoek worden ook de in de overdrachtovereenkomst benoemde zijwateren van de Vecht onderzocht.

		2006			2007		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
086	Vecht	NO			NO		

RWS Zuid-Holland

Hollandsche IJssel [044]

Er is in 2006 en 2007 verder gewerkt aan de sanering van de *Hollandsche IJssel [044]*. Deze sanering wordt stapsgewijs uitgevoerd en strekt zich uit over meerdere jaren. In 2007 wordt gestart met de sanering van locatie *Zellingwijk [044a]* en locatie *Goudse projecten [044b]*. De sanering van *Goudse projecten [044b]* wordt in 2007 afgerond.

Voor de saneringsprojecten rond Capelle aan den IJssel en Krimpen aan den IJssel (locatie *Cluster Capelle-Krimpen [044c]*) en een deel van de vaargeul en aangrenzende taluds (locatie *Vaargeul Hollandsche IJssel [044d/e]*) is een Saneringsplan opgesteld. De sanering van de vaargeul is via een D&C contract op de markt gezet. In het derde kwartaal 2007 vindt hiervan de aanbesteding plaats.

Voor de overige deellocaties (*Cluster Nieuwerkerk-Ouderkerk [44g]* en *Cluster Moordrecht-Gouderak [44h]*) wordt in 2007 een Saneringsonderzoek uitgevoerd en een Saneringsplan opgesteld.

Hollandsch Diep [048]

Bij de bouw van het depot Hollandsch Diep komt schoon sediment vrij. Hiermee worden verontreinigde diepe delen van locatie *Hollandsch Diep West diepe delen [048b]* afgedekt. In 2005 is met de uitvoering van het project gestart. De depotlocatie zelf is volledig gesaneerd. Het verwijderde sediment is geborgen in de Put Cromstrijen. Door de werkwijze van de aannemer zal de afdekking van *Hollandsch Diep West diepe delen [048b]* vooral in 2007 plaatsvinden.

Verder is in 2006 een Saneringsplan opgesteld voor afdekking van locatie *Hollandsch Diep West overige diepe delen [48c]*. Deze locatie zal op dezelfde wijze als *Hollandsch Diep West diepe delen [48b]* worden gesaneerd in 2007.

In 2006 is aan een update van het Nader Onderzoek voor *Hollandsch Diep Oost [048a]* gewerkt.

Tenslotte is de planstudie voor de sanering van de *Kribvakken Schuddebeurs [048d]* in 2006 afgerond. Hieruit blijkt dat het op korte termijn saneren van deze locatie niet zinvol is, omdat na saneren zeer waarschijnlijk weer opnieuw een toplaag met onaanvaardbare risico's wordt gevormd. Op deze locatie wordt dan ook het beheerspoor gevolgd. Op een later tijdstip kan alsnog worden overgegaan tot saneren.

Haringvliet [049]

In 2006 heeft opnieuw monitoring plaatsgevonden van een proeflocatie voor sanering middels afdekking ten zuid-westen van het eiland Tien Gemeten. Om ervaring op te doen met concentreren van verontreinigde waterbodem is meegewerkt aan het proefproject waterinjectie baggeren.

In 2006 is een Nader Onderzoek opgestart voor *Haringvliet diepe delen [049b]*. Voor deze locatie wordt nagegaan of er eventuele schone grondoverschotten uit het project Ruimte voor de Rivier kunnen worden benut.

Dordtse Biesbosch [050]

In 2006 is de planstudie naar de sanering van de *Dordtse Biesbosch [050a en b]* gestart. Deze zal in 2007 worden afgerond. Uit het Saneringsonderzoek blijkt dat in beperkte mate natuurlijke afdekking optreedt. De rest van het gebied wordt gesaneerd door een deel van de verontreiniging te verwijderen en af te dekken met een schonere toplaag.

Sliedrechtse Biesbosch [148]

De uitvoering van de 1^e fase van de sanering van de *Sliedrechtse Biesbosch [148a]*, gestart in 2005, is in 2006 opgeleverd. Ook is in 2006 gestart met de 2^e fase *Sliedrechtse Biesbosch [148b]*. Bij de saneringen van de kreken in de Biesbosch wordt gebruik gemaakt van een combinatie van verwijdering en afdekking. Begroeide oevergebieden worden zoveel mogelijk intact gelaten, omdat het middel van sanering waarschijnlijk erger zou zijn dan de kwaal. Door monitoring van een proefproject wordt nagegaan in hoeverre dit uitgangspunt correct is. Verder ontstaat een deel van de benodigde leeflaag naar verwachting door natuurlijke processen (hoge sedimentatiesnelheden na gedeeltelijke verwijdering van de verontreiniging). Hierdoor zal de komende jaren intensieve monitoring en nazorg noodzakelijk zijn.

Noord [222]

In 2006 is Saneringsonderzoek uitgevoerd voor de (deel)locatie *Rietbaan (Noord) [222a]*. Planvorming en uitvoering worden afgestemd op de herstructurering van de oevers (project Noordoevers) in samenwerking met de betrokken overheden.

Lek [223]

De sanering van de *Lek [223]* verloopt stapsgewijs en strekt deze zich uit over meerdere jaren. In 2006 is een studie "De Lek in zijn nieuwe jasje, inclusief herinrichtingsvarianten gorzen Veerstoep (Z5) en Halfweg (Z6)" uitgevoerd. Deze studie heeft geresulteerd in een integrale, gebiedsgerichte visie voor de Lek.

In de visie zijn opgenomen:

- De noodzaak tot herstel van de karakteristieke zoetwatergetijdennatuur en de wijze waarop dit duurzaam gerealiseerd kan worden;
- De wijze waarop het herstel van de waterbodempkwaliteit ingepast kan worden in de projectdoelstelling die gericht is op natuurherstel en de verbetering van de waterkwaliteit.

De visie biedt een kader om maatregelen in te passen in de (gewenste) ontwikkeling van het gebied en om een keuze tussen inrichtingsvarianten voor een gors te maken.

In 2007 wordt Nader Onderzoek op de gorzen uitgevoerd en wordt de variantennotitie afgerond.

		2006			2007		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
44a	Zellinkwijk (Hollandsche IJssel)	S			S		
44b	Goudse projecten (Holl. IJssel)	S			S		
44c	Cluster Capelle-Krimpen (H. IJssel)	SP			SP/S		
44d/e	Vaargeul Hollandsche IJssel	SP			SP/S		
44f	Cluster Nieuwerkerk-Ouderkerk	SO			SO/SP		
44g	Cluster Moordrecht-Gouderak	SO			SO/SP		
48a	Hollandsch Diep Oost	NO			SO		
48b	Hollandsch Diep West diepe delen	S			S		
48c	Holl. Diep West overige diepe delen	SP			SP		
48d	Kribvakken Schuddebeurs	SP			-		
49b	Haringvliet diepe delen	NO			NO		
50a	Dordtse Biesbosch fase1	SO/SP			SP		
50b	Dordtse Biesbosch fase2	SO/SP			SP		
148a	Sliedrechtse Biesbosch fase 1	S			-		
148b	Sliedrechtse Biesbosch fase 2	S			S		
222a	Rietbaan (Noord)	NO			SO/SP		
223	Lek	NO			NO		
223b	Gors Veerweg (Lek)	NO			NO		
223d	Gors Halfweg (Lek)	NO			NO		

RWS Zeeland

Wolphaartsdijk havens [069]

De saneringslocatie *Wolphaartsdijk havens [069]* valt binnen de 'Gebiedsvisie Rondom het Veerse Meer', waarin als doelstelling is opgenomen het havengebied Wolphaartsdijk te verbeteren. In 2006 is in overleg met gemeente Goes geconstateerd dat er geen sprake is van samenloop met projecten die voortkomen uit de gebiedsvisie. In 2007 zal worden gezien of een sanering bijdraagt aan het halen van de doelen die de Kaderrichtlijn Water stelt.

Kanaal Gent-Terneuzen C.A. [090]

In 2006 is op de locatie *Kanaal Gent-Terneuzen C.A. [090]* gestart met een (update van een verouderd) Nader Onderzoek. Het onderzoek heeft als doelstelling het bepalen of er in het kanaal sprake is van overschrijding van het saneringscriterium en het in beeld brengen van de kwaliteitsontwikkeling van water en zwevend stof en de slibdynamiek in het kanaal. Vooralsnog is de conclusie dat er geen sprake is van onaanvaardbare ecologische risico's, maar dat risico's voor verspreiding van verontreinigingen naar oppervlaktewater vermoedelijk wel leiden tot onaanvaardbare risico's.

In 2007 wordt het Nader Onderzoek afgerond. Indien er sprake is van een spoedseisende sanering wordt aansluitend een Saneringsvisie opgesteld met daarin de gebiedsontwikkelingen (afstemming Vlaanderen, havenschap Zeeland Seaports, tunnel Sluiskil, kanaalverbreding), de saneringsdoelstelling en een beschrijving van saneringsvarianten.

Kanaal door Walcheren & Arnekanaal [092]

In 2006 is voor locatie *Kanaal door Walcheren & Arnekanaal [092]* het Saneringsonderzoek afgerond, het Saneringsplan opgesteld en de planstudie afgerond (SNIP-besluit 3 en 4 genomen). De ernst en spoedeisendheid zijn vastgelegd in een Wbb-beschikking. Ook is gestart met de voorbereiding van de uitvoering.

In 2007 vindt de verdere voorbereiding van de sanering plaats. De uitvoering zal volgens huidige planning in 2008 starten. Na de saneringsingreep wordt via monitoring vastgesteld of aan de saneringsdoelstelling is voldaan.

Viane Slikken & haven [103]

Gelet op de hoge natuurwaarde van de slikken is in 2006 voor de sanering *Viane Slikken & haven [103]* door middel van een verkennende kosten-baten studie onderzocht of een sanering op de slikken realistisch is. Hieruit blijkt dat er alleen baat is bij saneren als op beperkte schaal een groot deel van het actuele risico weggenomen kan worden (zoveel mogelijk beperken van de verstoring van fouragerende vogels en het bodemleven e.d.).

De activiteiten in 2007 zijn erop gericht om definitief vast te kunnen stellen of er sprake is van een spoedeisende sanering. Indien er sprake is van een spoedeisende sanering wordt aansluitend een Saneringsvisie opgesteld met daarin de gebiedsontwikkelingen, de saneringsdoelstelling en een beschrijving van saneringsvarianten.

Oosterschelde

Voor het KRW-waterlichaam Oosterschelde en de hierbinnen liggende potentiële saneringslocaties is in 2006 een Oriënterend Onderzoek inclusief eerste risicobeoordeling (OO+) gestart. De hierbinnen liggende potentiële saneringslocaties zijn *Yerseke buitengebied [101]*, *Plaat van oude Tonge [102]*, *Bruinisse buitengebied [106]*, *Anna Jacobapolder [130]*, *Zijpe (voormalige veerhaven) [131]* en *Oostkophaven (voorm. werkhaven) [132]*.

Het Oriënterende Onderzoek voor de Oosterschelde zal in 2007 worden afgerond.

		2006			2007		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
090	Kanaal Gent-Terneuzen C.A.	NO			NO		
092	Kan. door Walcheren & Arnekanaal	SO/SP			voorber. S		
101	Yerseke buitengebied	OO+			OO+		
102	Plaat van oude Tonge	OO+			OO+		
103	Viane Slikken & haven	NO			NO		
106	Bruinisse buitengebied	OO+			OO+		
130	Anna Jacobapolder	OO+			OO+		
131	Zijpe (voormalige veerhaven)	OO+			OO+		
132	Oostkophaven (voorm. werkhaven)	OO+			OO+		

3.3 Landelijke status saneringsprogramma 2007

Tot op heden zijn 390 (vermoedelijk) ernstige gevallen van waterbodemonverontreiniging in rijkswateren gemeld en/of anderszins bekend bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Van deze gevallen zijn er 109 'afgevoerd', omdat Nader Onderzoek heeft uitgewezen dat het geen daadwerkelijk ernstig geval van waterbodemonverontreiniging betreft óf vanwege administratieve redenen, zoals het samenvoegen en/of het hernoemen van locaties (zie bijlage D – definitief afgevoerde locaties). 65 daadwerkelijk ernstig verontreinigde locaties zijn inmiddels gesaneerd of gedeeltelijk gesaneerd (bijlage C – uitgevoerde saneringen).

Momenteel zijn nog 224 bekende (potentiële) saneringslocaties niet (volledig) gesaneerd. In 2007 wordt op 18 locaties een uitgebreid Oriënterende Onderzoek (OO+) uitgevoerd. Daarnaast vindt voor 18 locaties Nader Onderzoek (NO) plaats op basis waarvan de ernst en de noodzaak tot spoedige sanering van het geval van waterbodemonverontreiniging wordt vastgesteld.

Voor 23 locaties wordt in 2007 de sanering voorbereid (SO en/of SP) en op 10 locaties wordt daadwerkelijk gesaneerd (S). Op 3 locaties wordt de uitgevoerde sanering geëvalueerd (ES).

De statuslijst in bijlage B bevat een overzicht van alle 224 bekende (potentiële) saneringslocaties. In deze statuslijst wordt het stadium van de (vermoedelijk) ernstig verontreinigde waterbodemonlocaties in het Wbb-traject weergegeven en de KRW-relevantie van de locatie (zie paragraaf 2.3.2).

In bijlage C is een lijst met locaties opgenomen waarvoor de sanering (gedeeltelijk) is voltooid. Voor een aantal van deze locaties volgt nog een evaluatie van de sanering of is momenteel sprake van nazorg. In bijlage D is een lijst weergegeven met afgevoerde locaties.

4 Programmering 2008-2013

In dit hoofdstuk wordt de programmering van onderzoeken en saneringen voor de planperiode 2008-2013 gepresenteerd. Hoewel RWS voornemens is om de programmering uit te voeren kan gedurende de planperiode worden afgeweken van de planning op grond van:

- Ontwikkelingen in beleid en wet- en regelgeving;
- Procedurele en financiële afwegingen.

In paragraaf 4.1 is een beschrijving van de prioritering opgenomen, die aan de basis ligt van de programmering.

In paragraaf 4.2 wordt de programmering voor de planperiode 2008-2013 gepresenteerd (tabel 1) en wordt een algemene toelichting gegeven op de programmering.

In paragraaf 4.3 wordt de meerjarenplanning 2008-2013 gepresenteerd voor de verschillende regionale diensten van RWS. De geplande activiteiten zijn in tabellen voor de verschillende diensten weergegeven. Indien derden de onderzoeks- en saneringsactiviteiten (mede)financieren, is dit in de tabellen voor de verschillende regionale diensten aangegeven.

4.1 Prioritering

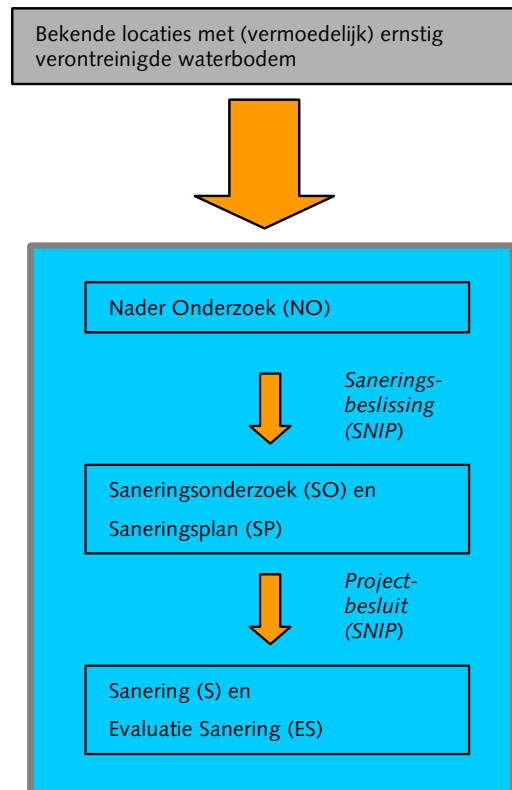
Gezien het grote aantal (potentiële) saneringslocaties en de beschikbaarheid van financiën en uitvoeringscapaciteit, is het niet mogelijk om alle verontreinigde locaties in één planperiode te onderzoeken en te saneren. Er moet daarom worden geprioriteerd. Deze prioritering van onderzoeken en saneringen wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van actuele gegevens voor de (potentiële) saneringslocaties.

Op basis van de volgende overwegingen is de programmering van activiteiten voor de planperiode 2008-2013 tot stand gekomen:

- De programmering beperkt zich tot de in het vorige Saneringsprogramma (2007-2012) tot 'no-regret' locaties benoemde saneringslocaties;
- Saneringen die reeds in uitvoering zijn, zijn voor het volledige uitvoeringstraject geprogrammeerd;
- Saneringen waarvan de uitvoering wordt voorbereid of waarvan de aanbesteding in 2007/2008 is voorzien, zijn voor het volledige uitvoeringstraject geprogrammeerd;
- Locaties waarvoor in 2007 onderzoek is of wordt gestart dat doorloopt in 2008, zijn voor het volledige uitvoeringstraject

geprogrammeerd. Uitzondering hierop zijn de locaties waarvoor de saneringsnoodzaak nog niet vaststaat. Hiervoor is alleen de afronding van het lopende Nader Onderzoek geprogrammeerd.

Onderdelen van het onderzoeks- en uitvoeringstraject bij waterboderverontreinigingen en de bijbehorende beslismomenten volgens de SNIP-systematiek

Beoogde projecten die niet aan de gehanteerde criteria voldeden en waarvoor verdere activiteiten naar een latere periode dan de huidige planperiode moeten worden verplaatst, zijn:

- *Nieuwe Merwede (incl. oevers) [046];*
- *Kribvakken Schuddebeurs [048d];*
- *Trintelhaven [054];*
- *Vecht [086];*
- *Kanaal Gent-Terneuzen [090];*
- *Viane Slikken en Haven [103]*
- *Oude Kanjel [336];*
- *Zwarte Meer / Zwarte Water [339].*

De aldus verkregen programmering wordt toegelicht in de volgende paragraaf.

4.2 Programmering 2008-2013

De programmering 2008-2013 is gepresenteerd in tabel 1. De in de planning opgenomen bedragen dienen gezien te worden als zo goed mogelijke schattingen van de daadwerkelijke uitvoeringskosten, die, waar nodig, worden bijgesteld bij het opstellen van de volgende

programmering (2009-2014). De programmering past binnen de budgettaire kaders. In paragraaf 4.3 wordt de programmering inhoudelijk toegelicht voor de verschillende regionale diensten van RWS.

Tabel 1. Programmering 2008-2013. De budgetten zijn weergegeven in k€. De gebruikte afkortingen worden toegelicht in bijlage E.

Dienst	Nr	Saneringsproject	Activiteit	2008-2013
RWS-IJG	052	Ketelmeer-west excl. diepe putten	S	38.000
RWS-IJG	055	Den Oever (Zuiderhaven)	SP/S/ES	1.514
RWS-IJG	060	Enkhuizen binnenhavens	SP/S/ES	1.780
RWS-IJG	064	Harderwijk (havens)	SP/S/ES	1.370
RWS-IJG	353	Vossemeer	SP/S/ES	5.626
RWS-LB	310	Koornwaard	S/ES	9.800
RWS-LB	332	Geul	SO/SP/S	250
RWS-LB	363	Nijskens Nak	NO	50
RWS-NH	089	Amsterdam Petroleumhaven	ES	1.587
RWS-NH	108	Hoogovenhaven IJmuiden	SP/S/ES	5.050
RWS-NH	149	Jan van Riebeeckhaven e.o.	S/ES	11.900
RWS-NH	341	Waterbodem Slochtereiland N.H. Kanaal	S/ES	320
RWS-NH	364	Noordhollandsch kanaal km 38,5 - 44,75	S/ES	8.100
RWS-ON	019	Haven: Malburgerhaven Arnhem	S	480
RWS-ON	093	Twenthekan. km 16-17 Markerink-Lochem	S/ES	3.075
RWS-ON	147	Industrierrein Olasfa te Olst	S	1.169
RWS-ZH	044	Hollandsche IJssel (alle deelprojecten)	SO/SP/S	37.283
RWS-ZH	048 b	Hollandsch Diep West diepe delen	S/ES	1.000
RWS-ZH	048 c	Hollandsch Diep West ov. diepe delen	S/ES	300
RWS-ZH	049 a	Haringvliet ondiepe delen	SO/SP	100
RWS-ZH	049 b	Haringvliet diepe delen	SO/SP	400
RWS-ZH	049 c	Zuiderdiep	S	2.500
RWS-ZH	050 a	Dordtse Biesbosch, grote kreken fase 1	S/ES	20.000
RWS-ZH	050 b	Dordtse Biesbosch, kleine kreken fase 2	S/ES	10.300
RWS-ZH	118	Brabantse Biesbosch	NO/SO/SP	500
RWS-ZH	148 b	Sliedrechtse Biesbosch fase 2	S/ES	1.200
RWS-ZH	222 a	Rietbaan (Noord)	S/ES	2.500
RWS-ZH	223 b	Gors Veerweg (Lek)	SO/SP/S/ES	1.900
RWS-ZH	223 d	Gors Halfweg (Lek)	SO/SP	100
RWS-ZH	224	Wantij	SO/SP/S	4.300
RWS-ZL	092	Kanaal door Walcheren & Arnekanaal	S/ES	13.935
Totaal geprogrammeerd (k€)				186.389

4.3 Planning regionale diensten

In deze paragraaf worden de activiteiten die zijn geprogrammeerd voor 2008-2013 (zie tabel 1) per regionale diensten van RWS toegelicht. In een tabel per regionale dienst zijn de geprogrammeerde activiteiten grijs gearceerd.

Aan de hier weergegeven planningen kunnen geen rechten worden ontleend met betrekking tot het jaar van uitvoering van onderzoek of sanering. Een toelichting op de afkortingen in de tabellen is te vinden in bijlage E.

RWS IJsselmeergebied

Ketelmeer-West excl. diepe putten [052]

De Wbb-procedure voor de sanering van *Ketelmeer-West excl. diepe putten [052]* zal in oktober 2007 zijn afgerond. Hierna zal het voorbereidingsbesluit worden genomen en de aanbesteding worden gestart. De uitvoering is gepland van 2008 t/m 2010, de evaluatie in 2011.

Den Oever (Zuiderhaven) [055]

Voor locatie *Den Oever (Zuiderhaven) [055]* wordt in 2008 het Saneringsplan opgesteld. Uitvoering van de sanering is voorzien in 2009 en 2010.

Enkhuizen binnenhavens [060]

Voor locatie *Enkhuizen binnenhavens [060]* wordt in 2008 het Saneringsplan opgesteld. Uitvoering van de sanering is voorzien in 2009 en 2010.

Harderwijk (havens) [064]

Voor locatie *Harderwijk (havens) [064]* wordt in 2008 het Saneringsplan opgesteld. Uitvoering van de sanering is voorzien in 2009 en 2010.

Vossemeer [353]

Voor locatie *Vossemeer [353]* wordt in 2008 het Saneringsplan opgesteld. Uitvoering van de sanering is voorzien in 2009 en 2010.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering						Derden	
Nr	Locatie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
052	Ketelmeer-West excl. diepe putten	S	S	S	ES				
055	Den Oever (Zuiderhaven)	SP	S	S/ES					
060	Enkhuizen binnenhavens	SP	S	S/ES				X	X
064	Harderwijk (havens)	SP	S	S/ES					
353	Vossemeer	SP	S	S/ES					

RWS Limburg

Koornwaard [310]

De sanering van de locatie *Koornwaard [310]* wordt in 2007/2008 aanbesteed. De uitvoering van de sanering is gepland in de periode 2008-2010. Aansluitend zal aandacht worden besteed aan nazorg en monitoring.

Geul [332]

De sanering van de locatie *Geul [332]* moet zijn afgerond voor de start van de werkzaamheden door het Consortium Grensmaas binnen het cluster Borgharen/Itteren. De start van deze werkzaamheden is gepland eind 2009. De uitvoering van de sanering van de Geul daarom gepland medio 2009. Het uitvoeren en opstellen van respectievelijk het Saneringsonderzoek en het Saneringsplan gebeurt in 2008.

Nijskens Nak [363]

Voor de locatie *Nijskens Nak [363]* wordt in 2008 het Nader Onderzoek afgerond om de ernst en omvang van de verontreiniging te bepalen. Op basis van de resultaten van dit onderzoek worden de vervolgaanpak bepaald.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering						Derden	
Nr	Locatie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
310	Koornwaard	S	S	S/ES	ES	ES			
332	Geul	SO/SP	S						
363	Nijskens Nak	NO						X	

RWS Noord-Brabant

Voor de planperiode 2008-2013 zijn, evenals in voorgaande jaren, geen activiteiten in het kader van het saneringsprogramma gepland. Binnen het beheersgebied van RWS Noord-Brabant zijn geen locaties bekend met een noodzaak tot spoedige sanering.

RWS Noord-Holland

Amsterdam Petroleumhaven [089]

In 2007 wordt de sanering van de Hotspots op de locatie *Amsterdam Petroleumhaven [089]* afgerond. Na de sanering wordt de zetting nog voor circa drie jaar worden gevolgd in verband met eventuele claims uit de omgeving. Tevens start in 2007 de totale evaluatie van de sanering. Deze bestaat uit een toets op de kwaliteit van de waterbodem, de afwikkeling van mogelijke schade, de toets op verwerking en hergebruik van specie en de monitoring van grondwater. Een 'pump and treat' behandeling (aanleg en/of beheer) van de Hotspots Zuid-Oost wordt in handen gelegd van de beherende dienst, Havens Amsterdam.

Hoogovenhaven [108]

In 2008 wordt voor de *Hoogovenhaven [108]* het Saneringsplan afgerond en mogelijk al gestart met de sanering. De uitvoering vindt met name in 2009 plaats.

Jan van Riebeeckhaven en omgeving [149]

De sanering van de *Jan van Riebeeckhaven e.o. [149]* zal in 2008 van start gaan en in 2010 zijn afgerond, waarna de evaluatie in 2011 plaatsvindt.

Waterbodem Slochtereiland Noordhollandsch kanaal [341]

Eind 2007 of begin 2008 wordt de sanering van de locatie *Waterbodem Slochtereiland Noordhollandsch kanaal [341]* gestart. In 2008 wordt deze afgerond. In 2009 vindt de evaluatie van de sanering plaats.

Noordhollandsch kanaal [364]

De locatie *Noordhollandsch kanaal km 38,5-44,75 [364]* betreft een saneringslocatie, waarbij volgens onderzoek van de provincie sprake is van saneringsnoodzaak. Deze conclusie wordt in 2007 door RWS getoetst. Wanneer de saneringsnoodzaak door RWS wordt onderschreven, wordt de sanering in 2007 aanbesteed en in 2008-2010 uitgevoerd. RWS draagt de kosten voor deze sanering, conform de hierover gemaakte afspraken bij de overdracht van het Noord-Hollands kanaal.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering						Derden	
Nr	Locatie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
089	Amsterdam Petroleumhaven	ES	ES	ES					
108	Hoogovenhaven IJmuiden	SP/(S)	S	ES				X	X
149	Jan van Riebeeckhaven e.o.	S	S	S	ES				
341	Waterbodem Slochtereiland	S	ES						
364	N-H. kanaal km 38,5 - 44,75	S	S	S/ES					

RWS Noord-Nederland

In het beheersgebied van RWS Noord-Nederland zijn voor de planperiode 2008-2013 geen activiteiten geprogrammeerd.

RWS Oost-Nederland

Haven: Malburgerhaven Arnhem [019]

De sanering van de haven wordt in 2007 opnieuw gestart en uitgevoerd volgens de richtlijnen van de BRL-OCE (Beoordelingsrichtlijn Opsporen Conventionele Explosieven). De planning is dat de sanering in 2008 wordt afgerond.

De gemeente Arnhem is de opdrachtgever van de sanering.

Twenthekanalen km. 16-17 Markerink Lochem [093]

Uit het in 2006 uitgevoerde Nader Onderzoek blijkt dat circa 50.000 m³ – 75.000 m³ bagger is verontreinigd en dat er daarnaast circa 5.000 ton mijnsteen aanwezig is. In 2007 moet het Saneringsplan meer duidelijkheid geven over de omvang van de verontreiniging en het ontwerp van de sanering. Afhankelijk van het bestuurlijk overleg tussen provincie Overijssel en RWS is de voorbereiding van de waterbodemsanering voorzien in 2008. Uitvoering van de waterbodemsanering is eerst in 2009 voorzien. Daarbij wordt naast de verontreinigde waterbodemsanering ook verontreinigd mijnsteen verwijderd.

Industrieterrein Olasfa te Olst [147]

Fasen 2 en 3 van de sanering gaan in 2007 van start en worden in 2008 afgerond.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering						Derden	
Nr	Locatie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
019	Haven: Malburgerhaven Arnhem	S						X	X
093	Twenthekanaal km. 16-17 M. L.	(S)	S	ES					X
147	Industrieterrein Olasfa te Olst	S						X	X

RWS Utrecht

Vecht [086]

In 2008 worden de resultaten van het Nader Onderzoek verwacht. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht. Afhankelijk van de resultaten wordt in overleg met het waterschap een vervolgtraject afgesproken.

RWS Zuid-Holland

In de benedenloop van Rijn en Maas is in de loop der jaren ongeveer 125 miljoen kubieke meter (ernstig) vervuild sediment afgezet. Om te komen tot een aanvaardbare en kostenefficiënte manier van saneren is in 2000 een saneringvisie voor het gehele benedenrivierengebied opgesteld. In het kader van efficiëntie wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van afdekvarianten. Verder wordt aansluiting gezocht bij andere maatregelen (natuurontwikkeling, ruimte voor de rivier, depotbouw, onderhoud e.d.). In veel rivieren wordt de sanering stapsgewijs aangepakt.

Voor de Hollandsche IJssel, Lek, Dordtse en Sliedrechtse Biesbosch, Haringvliet en Hollandsch Diep West is de saneringsvisie uitgewerkt in gebiedsvisies. Op basis hiervan worden saneringsmaatregelen voorbereid en uitgevoerd.

Hollandsche IJssel [044]

De oeverprojecten van de *Hollandsche IJssel [44]* zijn enigszins vertraagd, met name doordat niet alle gronden op tijd verworven konden worden. De relatief sterk verontreinigde delen van de vaargeul en aangrenzende taluds worden juist versneld gesaneerd. Verschillende deelsaneringen worden in 2008 gestart. Er wordt naar gestreefd om het totale project Hollandsche IJssel in 2011 afgerond te hebben.

De sanering van locaties *Zellingwijk [044a]* en *Goudse projecten*, die in 2007 start, loopt door tot 2010. Hierbij zijn de herinrichting van de oevers en woningbouw inbegrepen. In 2008 wordt gestart met de saneringsprojecten rond Capelle aan den IJssel en Krimpen aan den IJssel *[044c]* en met de sanering van de vaargeul en aangrenzende taluds *[044d]*. Verder vindt in 2008 Saneringsonderzoek plaats naar de resterende oeverprojecten *[044f&g]* en wordt hiervoor het Saneringsplan opgesteld.

Hollandsch Diep [048] en Haringvliet [049]

In het Hollandsch Diep en het Haringvliet worden de verontreinigde diepe delen van de waterbodem [048b], [048c] grootschalig afgedekt met schoon sediment dat vrijkomt bij de aanleg van het depot Hollandsch Diep en andere projecten.

Sanering van de vervuilde *Kribvakken Schuddebeurs [048d]*, waar een combinatie met herinrichting wordt nagestreefd, is voorlopig uitgesteld omdat het niveau van herverontreiniging te hoog is.

Afhankelijk van de resultaten van het Nader Onderzoek worden in de ondiepe [049a] en diepe [049b] delen van het Haringvliet in 2008/2009 een Saneringsonderzoek uitgevoerd en een Saneringsplan opgesteld. Sanering start in 2009.

Dordtse Biesbosch [050] en Sliedrechtse Biesbosch [148].

De permanent natte delen van de Biesbosch worden gesaneerd door een combinatie van verwijdering van de verontreiniging en afdekking. Dit levert een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit van het aquatische ecosysteem in Nationaal Park de Biesbosch. Begroeide delen worden zoveel mogelijk intact gelaten om bestaande natuurwaarden te sparen. De sanering van de *Sliedrechtse Biesbosch fase 2 [148b]* zal in 2008 worden afgerond. De sanering van de *Dordtse Biesbosch fase 1 [050a]* *Dordtse Biesbosch fase 2 [050b]* wordt gestart in 2008 en loopt door t/m 2012. Uit kostentechnisch oogpunt lijkt het beter om een lange uitvoeringsperiode te hanteren omdat er dan meer mogelijkheden zijn om met lage kosten af te dekken (aanvoer van schone grond).

Brabantse Biesbosch [118]

Voor de *Brabantse Biesbosch [118]* wordt in 2008 een Nader Onderzoek en een Saneringsonderzoek uitgevoerd. In 2009 staat het Saneringsplan op het programma om vanaf 2010 te kunnen starten met saneren. Evenals in de Sliedrechtse en Dordtse Biesbosch is sanering nodig om een goede ecologische toestand te bereiken. Nagegaan moet worden of het, gezien de kwaliteit van het zwevend stof in de Maas, noodzakelijk is om de sanering uit te stellen of dat de sanering, gezien de mogelijke samenloop met ruimtelijke ontwikkelingen (Ruimte voor de Rivier, project Noordwaard) juist moet worden versneld.

Noord [222]

Bij de *Rietbaan [222a]*, een zijtak van de Noord, lijkt een sanering met relatief hoog saneringsrendement mogelijk in combinatie met andere belangen. Deze sanering is geprogrammeerd voor 2008.

Lek [223]

Ook voor de *Lek [223]* worden deelprojecten voorbereid. Voor *Gors Veerweg [223b]* is de volledige uitvoering geprogrammeerd voor de periode 2008-2010. Voor *Gors Halfweg [223d]* zijn het Saneringsonderzoek en het Saneringsplan geprogrammeerd voor 2008. Verder wordt de aanpak van de totale sanering, afgestemd op veiligheids- en natuurdoelstellingen nader bekeken binnen een planstudie *Lek [223]*. De resultaten van deze planstudie (een variantennotitie) worden eind 2007 opgeleverd.

Wantij [224]

In 2007 wordt gestart met de planstudie voor de sanering van *Wantij [224]*. Deze geul sluit direct aan op de Sliedrechtse Biesbosch. Sanering aansluitend op die van de Sliedrechtse Biesbosch lijkt verstandig in verband met het voorkómen van herverontreiniging, het reeds bestaan van een projectorganisatie en de aanwezigheid van bestuurlijk draagvlak in de regio.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering						Derden	
Nr	Locatie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
044 a	Zellingwijk	S	S	S				X	X
044 c	Cluster Capelle-Krimpen	S							
044 d	Vaargeul Hollandsche IJssel	S	S	S					
044 f	Cluster Nieuwerkerk-Ouderkerk	SO/SP	S	S					
044 g	Cluster Moordrecht-Gouderak	SO/SP	S	S					
048 b	Hollandsch Diep West diepe delen	S/ES							
048 c	Holl. Diep West ov. diepe delen	S	S	ES				X	
049 a	Haringvliet ondiepe delen	SO/SP	SO/SP/S	S					
049 b	Haringvliet diepe delem	SO/SP	SO/SP/S	S					
049 c	Zuiderdiep	S						X	X
050 a	Dordtse Biesbosch fase 1	S	S	S	S	S/ES			
050 b	Dordtse Biesbosch fase 2	S	S	S	S	S/ES			
118	Brabantsche Biesbosch	NO/SO	SP	S	S	S	S		
148 b	Sliedrechtse Biesbosch fase 2	S/ES							
222 a	Rietbaan (Noord)	S/ES							
223 b	Gors Veerweg (Lek)	SO/SP	S	S/ES				X	
223 d	Gors Halfweg (Lek)	SO/SP						X	
224	Wantij	SO/SP	S	S	S				

RWS Zeeland

Kanaal door Walcheren & Arnekanaal [092]

In 2007 vindt de verdere voorbereiding van de sanering van het *Kanaal door Walcheren & Arnekanaal [092]* plaats. De uitvoering zal in 2008 starten en hoofdzakelijk plaatsvinden in 2009 t/m 2011. In 2007 vindt de voorbereiding van de uitvoering plaats. Na de saneringsingreep wordt via monitoring vastgesteld of aan de saneringsdoelstelling is voldaan.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering						Derden	
Nr	Locatie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
092	Kan. door Walcheren & Arnekan.	S	S	S	S	ES	ES		

- Circulaire sanering waterbodems, Staatscourant nr. 104, 31 mei 2006.
- CSO, 2007.
Consequentie nieuwe interventiewaarde voor saneringslocaties.
CSO rapport 06.K176.00.
- Grontmij, 2007.
KRW-proof maken van het saneringsprogramma Rijkswateren.
Grontmij rapport 214230, 12 april 2007.
- TK 2001-2002, 28 199.
Kabinetsstandpunt BEVER (beleidsvernieuwing bodemsanering)
Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 28 199, nr. 1.
- TK 2003-2004, 28 663.
Beleidsbrief bodem. Beleidsvernieuwing bodemsanering.
Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 28 663 en 28 199, nr. 13.
- TK 2003-2004, 29 694.
Waterwet.
Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 29 694, nr. 1.
- TK 2004-2005, 26 401.
Kabinetsstandpunt Waterbodem
Tweede Kamer, vergaderjaar 2004-2005, 26 401, nr. 40.
- TK 2005-2006, 29 383.
Meerjarenprogramma herijking van de VROM-regelgeving.
Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 29 383, nr. 47.
- NW4, 1998.
Vierde nota waterhuishouding, regeringsbeslissing. Ministerie van
Verkeer en Waterstaat.
- Staatsblad 2005, nr. 680.
Wet van 15 december 2005, houdende wijziging van de Wet
bodembescherming en enkele andere wetten in verband met
wijzigingen in het beleid inzake bodemsaneringen.
- Staatscourant 2006, nr. 65.
Ontwerp-besluit houdende regels inzake bescherming van de
bodem.
- Staatscourant 2006, nr. 104.
Circulaire sanering waterbodems.

Toelichting

De statuslijst bevat een overzicht van alle momenteel bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat bekende (potentiële) saneringslocaties in de rijkswateren. Locaties die al gesaneerd zijn, maar waarvoor nog een evaluatie loopt of is gepland in het kader van het saneringsprogramma zijn ook (nog) in deze lijst weergegeven. Locaties waarvoor saneringen reeds zijn uitgevoerd zijn weergegeven in bijlage C. Locaties die zijn afgevoerd vanwege administratieve redenen (bijvoorbeeld samenvoegen van twee locaties tot één nieuwe locatie) of omdat Nader Onderzoek uit heeft gewezen dat het bij nader inzien geen ernstig verontreinigde locaties betreft, zijn weergegeven in bijlage D.

De in de programmering 2008-2013 opgenomen locaties zijn vetgedrukt weergegeven.

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2007	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-IJG	052	Ketelmeer-west excl. diepe putten		NO	ja	x	x
RWS-IJG	054	Trintelhaven		NO	ja	x	
RWS-IJG	055	Den Oever (Zuiderhaven)		NO	mogelijk	x	
RWS-IJG	057	Lemmer toegang Magrietsluis		OO+	ja	x	
RWS-IJG	058	Makkum Industriehaven		OO+	nee		
RWS-IJG	059	Medemblik Industriehavens		VO/OO	nee		
RWS-IJG	060	Enkhuizen binnenhavens		NO	mogelijk	x	
RWS-IJG	061	Scharwoude nabij schietbaan		NO	ja		x
RWS-IJG	064	Harderwijk (havens)	Gemeente Harderwijk	NO	ja	x	
RWS-IJG	155	Diepe putten (Ketelmeer)		NO	ja		
RWS-IJG	215	Spakenburg Oude en nieuwe haven		VO/OO	mogelijk		
RWS-IJG	216	Muiden haven		VO/OO	mogelijk		
RWS-IJG	339	Zwarte Meer / Zwarte Water		NO	mogelijk	x	x
RWS-IJG	353	Vossemeer		NO	mogelijk	x	x
RWS-LB	033	Maas km. 44.000		VO/OO	mogelijk		
RWS-LB	035	Maas km. 78.500			mogelijk		
RWS-LB	036	Roermond km. 7.850 P. Alexanderhaven			mogelijk		
RWS-LB	037	Maas km. 109500			mogelijk		
RWS-LB	038	Venlo km. 110.750 industriehaven	Gemeente Venlo	NO	ja	x	x
RWS-LB	039	Maas km. 153.200 Haven Heijen			mogelijk		
RWS-LB	041	PLEM haven			mogelijk		
RWS-LB	042	Heel Toeleidingskanaal (sluis)			mogelijk		
RWS-LB	073	Stein haven		NO	ja	x	
RWS-LB	074	Maastricht Beatrixhaven		ES	ja	x	
RWS-LB	075	Born berghaven		NO	ja	x	
RWS-LB	078	Maasbracht industriehaven			mogelijk		
RWS-LB	079	Franscushaven Born			mogelijk		
RWS-LB	080	Pand grens Loozen			nee		
RWS-LB	081	Boven Sluis 15 en Voedingskanaal Noordervaart		NO	ja	x	
RWS-LB	213	Maas km. 212 Zandmeren Maasdriel			mogelijk		

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2007	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-LB	214	Maas Waal kanaal 1e en 2e kanaalhaven			mogelijk		
RWS-LB	304	Voedingskanaal/Zuid-Willemsvaart Maastricht			mogelijk		
RWS-LB	305	Haveningang Wanssum			mogelijk		
RWS-LB	310	Koornwaard		SP	ja		x
RWS-LB	332	Geul		NO	mogelijk		
RWS-LB	333	Tielbeekmonding			mogelijk		
RWS-LB	334	Maasnielderbeek			mogelijk		
RWS-LB	336	Oude Kanjel		NO	mogelijk		
RWS-LB	337	Maas ABM			mogelijk		
RWS-LB	346	Slikvijvers uiterwaarden Urmond		SP	mogelijk		x
RWS-LB	347	Elba		NO	mogelijk		
RWS-LB	348	Borgharen II/III		SP	mogelijk		x
RWS-LB	349	Batstraat		VO/OO	mogelijk		
RWS-LB	350	Oude Sloot		VO/OO	mogelijk		
RWS-LB	363	Nijskens Nak		NO	ja		
RWS-NB	211	Buitenpand Wilhelminkanaal		VO/OO	mogelijk		
RWS-NB	212	Donge		VO/OO	mogelijk		
RWS-NB	306	Oude Maasje (tot de keersluis)			mogelijk		
RWS-NB	307	Uitwatering Drongelens Kanaal		VO/OO	mogelijk		
RWS-NB	308	Gekanaliseerde Dieze		VO/OO	mogelijk		
RWS-NH	087	1e Rijksbinnenhaven te Velsen (+ staalhaven)			ja	x	
RWS-NH	089	Amsterdam Petroleumhaven		S	ja		
RWS-NH	108	Hoogoven haven IJmuiden	Corus	NO	ja	x	
RWS-NH	142	Binnenspuikanaal		NO	ja	x	
RWS-NH	143	Binnen IJ (km 24 - 25)		NO	ja		
RWS-NH	149	Jan van Riebeckhaven e.o.		NO	ja	x	x
RWS-NH	161	2e Rijksbinnenhaven		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-NH	163	Vlothaven		OO+	ja		
RWS-NH	167	Binnen IJ (km 21.4 - 22.0)		OO+	ja		
RWS-NH	170	Binnen IJ (km 25.0 - 25.5)		VO/OO	mogelijk		

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2007	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-NH	301	Hornhaven		OO+	nee		
RWS-NH	316	ADM haven		OO+	nee		
RWS-NH	330	Noorderbuitentoeleidingskanaal (taluds)		VO/OO	mogelijk		
RWS-NH	341	Waterbodem Slochtereiland Noordhollands Kanaal		SO	ja	x	
RWS-NH	364	Noordhollandsch kanaal km 38,5 - 44,75	Provincie Noord-Holland	SO	ja	x	
RWS-NN	111 b	Harlingen Willemshaven		NO	mogelijk		
RWS-ON	001	Strang Spijk		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	003	Haven: Lobith havens Kijfwaard		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-ON	004	Scheepswerf "Peters" Angeren		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	005	Scheepswerf Deest		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	006	Scheepswerf Dodewaard		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	007	Havenmond centrale Dodewaard		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	008	Strang Beneden Leeuwen		NO	ja	x	
RWS-ON	016	Haven: Wageningen Rijnhaven	Gemeente Wageningen	VO/OO	mogelijk	x	
RWS-ON	017	Stuwcomplex Amerongen		NO	mogelijk		x
RWS-ON	018	Stuwcomplex Hagestein		NO	mogelijk		x
RWS-ON	019	Haven: Malburgerhaven Arnhem	Gemeente Arnhem	S	ja		x
RWS-ON	021	Haven: Doesburg gemeentehaven		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-ON	022	Doesburg - IJsselbocht		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	025	Havens Deventer		SO/SP	ja	x	
RWS-ON	026	Inlaat Harculo			mogelijk	x	
RWS-ON	027	Toegangsgemaal Ganzendiep		NO	ja		
RWS-ON	028	Havens Kampen	Gemeente Kampen	VO/OO	mogelijk	x	
RWS-ON	029	Vaargeul Beneden IJssel Kampen/Ketelmeer		SO/SP	ja		x
RWS-ON	093	Twenthekanaal km. 16-17 Markerink Lochem	Provincie Gelderland	SO	ja		x
RWS-ON	094	Havens Hengelo		OO+	nee		x
RWS-ON	095	Zwolle IJsselkanaal (haven)		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	113	Scheepswerf Huissen		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	114	Haven: Renkum Parencohaven		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	115	Haven: Maurik jachthaven		VO/OO	mogelijk	x	

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2007	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-ON	116	Haven: Culemborg jachthaven		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	125	Hengelo Pand		OO+	ja		
RWS-ON	128	Havens Hasselt		SO/SP	mogelijk		
RWS-ON	134	Invaart Maas Waal kanaal		SO/SP	mogelijk		
RWS-ON	135	Havens Zaltbommel (Industrie- en gemeente haven)	Gemeente Zaltbommel	NO	ja	x	
RWS-ON	136	Maurik Recreatie Verkrema		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	137	Haven: Beusichem Jachthaven		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	139	Zwaaikommen Twenthekanaal		OO+	mogelijk		
RWS-ON	144	Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal		OO+	mogelijk		
RWS-ON	145	Sluis Eefde		OO+	nee		
RWS-ON	146	Westerveldse kolk / Noorderklok		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	147	Industrieterrein Olasfa te Olst	Prov. Overijssel / Gem. Olst	S	ja		x
RWS-ON	150	Scheepswerf Bodewes Zwarte Water	Scheepswerf Bodewes	SO/SP	ja		
RWS-ON	151	Kribvakken Amerongen		NO	mogelijk		
RWS-ON	172	Haven Boral Nedusa Baksteen		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	180	Haven Brakel		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	184	Ontzanding Weurt		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	185	Kribvakken Pannerdensch Kanaal		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	187	Haven vm. Scheepswerf ASM		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	188	Haven Coers Arnhem		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	189	Uitmonding zuurriool Billiton		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	194	Haven te Nieuwegein		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	195	Haven te Lexmond		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	196	Scheepswerf "Bennik" te Arnhem		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	197	Scheepswerf "v.d.Werf" Doesburg		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	199	Toegangsgeul Koeluchter Hank		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	202	Haven: Haatlandhaven		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-ON	203	Zandput Putman te Westervoort		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	204	Binnenbocht IJssel te Zalk		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	230	Haven: Nieuwe uitwijkhaven Beijenwaard te Lobith		VO/OO	mogelijk		x

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2007	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-ON	232	Kribvakken Boven Rijn		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	233	Millingse Dam		NO	mogelijk		
RWS-ON	234	Uiterwaard: Klompenwaard		NO	mogelijk		x
RWS-ON	235	Project Gelderse Poort (de zandberg, de Beijer etc.)		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	239	Uiterwaard: Wolfertwaard		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	241	Haven: 1ste werkhaven Druten		SO/SP	ja	x	
RWS-ON	242	Uiterwaard: Leeuwense en Drutense waarden		VO/OO	mogelijk		100
RWS-ON	243 a	Uiterwaard: Afferdenschel-, Deetsche waarden			mogelijk		
RWS-ON	243 b	Uiterwaard: Stiftische waarden			mogelijk		
RWS-ON	244	Uiterwaard: Wamelse en Dreumelse waarden			mogelijk		x
RWS-ON	249	Invaart kanaal van Sint Andries			mogelijk		
RWS-ON	251	Brug te Zaltbommel			mogelijk		
RWS-ON	252	Uiterwaard: Hondswaard			mogelijk		
RWS-ON	254	Kribvakken Waal			mogelijk		
RWS-ON	255	Oeverprojecten Neder Rijn/Lek			mogelijk		
RWS-ON	256	Oeverprojecten Waal			mogelijk		
RWS-ON	259	Oeverprojecten IJssel			mogelijk		
RWS-ON	261	Bovenste polder te Wageningen			mogelijk		
RWS-ON	270	Kribvakken Neder Rijn/Lek			mogelijk		
RWS-ON	280	Uiterwaard: Fraterwaard			mogelijk		
RWS-ON	287	Gemaal Weve RWS-IJGk te Wapenveld			mogelijk		
RWS-ON	288	Uiterwaard: Vreugderijkenwaard nabij Zwolle			mogelijk		x
RWS-ON	289	Uiterwaard: Koppelerwaard/Scherenwelle			mogelijk		
RWS-ON	291	Kribvakken IJssel			mogelijk		
RWS-ON	296	Toeloop sluis Delden		OO+	nee		
RWS-ON	297	Toeloop sluis Hengelo		OO+	ja		x
RWS-ON	309	Haven: Lekhaven Wijk bij Duurstede			mogelijk	x	
RWS-ON	361	Haven Ameide			mogelijk		
RWS-ON	362	Waalhaven Nijmegen			mogelijk		
RWS-UT	084	Tiel Voorhaven		NO	ja	x	

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2007	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-UT	085	Ravenswaaij Voorhavens (pr. Marijkesluis)		NO	ja	x	
RWS-UT	086	Vecht (Noord-Holland)		NO	mogelijk		
RWS-UT	156	ARK Utrecht W (km 39.0)			mogelijk		
RWS-UT	157	ARK Amsterdam (km 0.5)		VO/OO	mogelijk		
RWS-UT	158	Haven Lage Weide (km 34.5)		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-UT	159	Lekkanaal		VO/OO	mogelijk		
RWS-UT	208	ARK km 2 - 31			mogelijk		
RWS-UT	228	Gemeentehaven Tiel (Glashaven)		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-UT	229	Voorhaven Nieuwegein (Beatrixsluis)		VO/OO	mogelijk	x	x
RWS-UT	311	ARK km 53 - 59		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-UT	312	ARK km 69 - 71		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-UT	338	Bovendiep		VO/OO	mogelijk		x
RWS-UT	358	Merwedekanaal (Utrechts deel)		VO/OO	mogelijk		
RWS-UT	359	Gekanaliseerde Hollandse IJssel		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	044	Hollandsche IJssel		S	ja	x	
RWS-ZH	044 a	Zellingswijk (Hollandsche IJssel)		S	ja		
RWS-ZH	044 b	Goudse projecten (Hollandsche IJssel)		S	ja		
RWS-ZH	044 c	Traject Capelle-Krimpen		SP	ja		
RWS-ZH	044 d	Vaargeul Hollandsche IJssel		SP	ja	x	
RWS-ZH	044 f	Cluster Nieuwerkerk-Ouderkerk (Hollandsche IJssel)		SO	ja		
RWS-ZH	044 g	Cluster Moordrecht-Gouderak (Hollandsche IJssel)		SO	ja		
RWS-ZH	046	Nieuwe Merwede (incl oevers)		NO	ja		
RWS-ZH	047	Amer		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	048 a	Hollandsch Diep Oost (incl. bovenstroomse rivierdelen)		NO	ja		x
RWS-ZH	048 b	Hollandsch Diep West diepe delen		S	ja		
RWS-ZH	048 c	Hollandsch Diep West overige diepe delen		SP	ja		
RWS-ZH	048 d	Kribvakken Schuddebeurs (deelsan. Hollandsch Diep Oost)		SP	ja		x
RWS-ZH	048 e	Werkhaven Willemstad (overdracht)			mogelijk		
RWS-ZH	049 a	Haringvliet ondiepe delen		NO	ja		x
RWS-ZH	049 b	Haringvliet diepe delen		NO	ja		

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2007	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-ZH	049 c	Zuiderdiep (overdracht)		NO	ja		
RWS-ZH	050 a	Dordtse Biesbosch, grote kreken fase 1		SO/SP	ja		
RWS-ZH	050 b	Dordtse Biesbosch, kleine kreken fase 2		SO/SP	ja		
RWS-ZH	051	Afgedamde Maas		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	118	Brabantse Biesbosch		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	148 b	Sliepdrechtse Biesbosch fase 2		SO/SP	ja		
RWS-ZH	218	Boven Merwede		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	219	Beneden Merwede		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	220	Dortsche Kil			mogelijk		
RWS-ZH	221	Oude Maas		VO/OO	ja		
RWS-ZH	222	Noord		VO/OO	mogelijk		x
RWS-ZH	222 a	Rietbaan (Noord)		SO	ja		
RWS-ZH	223	Lek		NO	ja		
RWS-ZH	223 a	Gors Drinkwaterinlaat (Lek)		NO	ja		x
RWS-ZH	223 b	Gors Veerweg (Lek)		NO	ja		
RWS-ZH	223 c	Vaargeul Lek		NO	ja	x	
RWS-ZH	223 d	Gors Halfweg (Lek)		NO	ja		
RWS-ZH	223 e	Gors De Hoop (Lek)		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	223 f	Overige gorzen Lek		VO/OO	ja		
RWS-ZH	224	Wantij		NO	ja		
RWS-ZH	225	Bergsche Maas		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	227	Spui			mogelijk		
RWS-ZH	299	Vaarwegen Rotterdam en havengebied			mogelijk		
RWS-ZL	066	Ouddorp haven		NO	mogelijk		
RWS-ZL	067	Brouwershaven haven		NO	mogelijk		
RWS-ZL	068	Scharendijke haven West Repart		NO	mogelijk		
RWS-ZL	069	Wolphaartsdijk havens		NO	ja		
RWS-ZL	090	Kanaal Gent Terneuzen C.A.		NO	ja	x	
RWS-ZL	091	Kanaal Sluis Brugge			mogelijk		
RWS-ZL	092	Kanaal door Walcheren & Arnekanal		SP	ja		

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2007	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-ZL	099	Terneuzen oude veerhaven		NO	ja		
RWS-ZL	100	Breskens jacht Handels & Vissershaven		NO	ja		
RWS-ZL	101	Yerseke buitengebied		OO+	ja		
RWS-ZL	102	Plaat van oude Tonge		OO+	nee		
RWS-ZL	103	Viane Slikken & haven		NO	ja		
RWS-ZL	104	Kerkwerpe jachthaven Flaauwers		NO	nee		
RWS-ZL	106	Bruinisse buitengebied		OO+	ja		
RWS-ZL	121	Den Osse haven			mogelijk		
RWS-ZL	122	Middelplaat haven			mogelijk		
RWS-ZL	123	Oostwatering jachthaven		NO	ja		
RWS-ZL	124	Ooltgensplaat haven			nee		
RWS-ZL	130	Anna Jacobapolder		OO+	nee		
RWS-ZL	131	Zijpe (voormalige veerhaven)		OO+	ja		
RWS-ZL	132	Oostkophaven (voorm. werkhaven)		OO+	nee		

Bijlage C Uitgevoerde saneringen

Deze lijst bevat locaties in de rijkswateren waarvoor saneringen in de loop der jaren zijn uitgevoerd. De evaluatie van de saneringen is nog niet voor alle locaties uitgevoerd en voor een aantal locaties vindt nog nazorg plaats.

Dienst	Nr	Locatie	Jaar	Deel-sanering	RWS nazorg	Derden nazorg
RWS-IJG	053	Schokkerhaven			X	
RWS-IJG	056	Urk diverse havens			X	
RWS-IJG	065	Elburg binnenhaven				
RWS-IJG	314	Diverse havens Hoorn fase 1	2005		X	
RWS-IJG	352	Ketelhaven	2005			
RWS-IJG	354	Diverse havens Hoorn fase 2	2006			
RWS-LB	074	Maastricht Beatrixhaven		X		
RWS-LB	331	Ur	2005			
RWS-LB	335	Houtbemdevloedgraaf	2006			
RWS-NH	141	Cornelis Douweskanaal (gedempte deel)		X		X
RWS-NH	154	Den Oever Vissershaven	2000			
RWS-NN	110	Delfzijl Zeehavenkanaal			X	
RWS-NN	110b	Ontmanteling Zeehavenkanaal	2006			
RWS-NN	111 a	Harlingen Industriehaven				
RWS-NN	226	Vissershaven Lauwersoog				
RWS-ON	002	Haven: Lobith Tolkamer vluchthaven	2005			
RWS-ON	009	Tiel haven		X		
RWS-ON	010	Heerenwaarden haven Koppel		X		
RWS-ON	014	Haven Rosandapolder (kraanhaven en invaart)	2006			
RWS-ON	015	Stuwcomplex Driel	2006			
RWS-ON	020	Giesbeek Toegangsgeul bocht				
RWS-ON	094	Havens Hengelo (deelsanering)		X		
RWS-ON	112	Vluchthaven Doornburg		X		
RWS-ON	134	Maas Waal kanaal invaart (deelsanering)		X		
RWS-ON	151	Amerongen Kribvakken (deelsanering)		X		
RWS-ON	174	Kribvak r.o. Boven Rijn (Lobith)				
RWS-ON	201	Haven Peters te Kampen		X		
RWS-ON	233	Millingse Dam (deelsanering)		X		
RWS-ON	234	Uiterwaardenproject Klompenwaard (deelsanering)		X		X
RWS-ON	236	Dijkverbeteringstraject Nijmegen industrieterrein				
RWS-ON	237	Dijkverbeteringsproject Lent-Loenen				
RWS-ON	238	Dijkverbeteringstraject Loenen-Dodewaard				

Dienst	Nr	Locatie	Jaar	Deel- sanering	RWS nazorg	Derden nazorg
RWS-ON	240	Vluchthaven (en invaart) IJzendoorn (deelsanering)	2004	X		
RWS-ON	243 b	Uiterwaard: Stiftsche waarden		X		
RWS-ON	245	Passewaaij				
RWS-ON	247	Dijkverbeteringsproj. Tuil – Haaften				
RWS-ON	248	Dijkverbeteringsproj. Zuilichem – Munnikenlandsedijk				
RWS-ON	250	Gamerense Waard		X		
RWS-ON	253	Breemwaard		X		
RWS-ON	257	Dijkverbetering Doornenburg – Huissen				
RWS-ON	258	Invaart Rosandapolder		X		
RWS-ON	260	Vistrap Driel				
RWS-ON	262	Dijkverbeteringsproject Kesteren – Eck en Wiel				
RWS-ON	264	Dijkverzwaring Palmerswaard				
RWS-ON	267	Dijkverbeteringsproject Elst – Amerongen – Rhenen				
RWS-ON	268	Amerongse bovenpolder		X		
RWS-ON	272	Dijkverbeteringsproject Beusichem – Culemborg				
RWS-ON	276	Steenwaard		X		
RWS-ON	278	Dijkverbeteringsproject Jaarsveld – Schoonhoven				
RWS-ON	282	Dijkverbeteringsproject Epe – Nijenstein – Veessen				
RWS-ON	290	Stadsbrug te Kampen				
RWS-ON	293	Mastenbroekerbrug Zwolle				
RWS-ON	294	Woonschepenhaven Frankenhuis te Zwolle				
RWS-ON	295	Twistvlietbrug, waterbodem en oever				
RWS-ON	313	Arnhem Bakenhof				
RWS-ON	351	Ontmanteling 5 depots Twenthekanalen	2006			
RWS-UT	229	Voorhaven Nieuwegein (Beatrixsluis) (deelsanering)		X		
RWS-ZH	045	Chemiehaven Rotterdam				
RWS-ZH	109	Scheveningen 2de binnenhaven				
RWS-ZH	120	Gantel				
RWS-ZH	148 a	Slidrechtse Biesbosch fase 1	2006			
RWS-ZH	340	Gors Landhoeve Lek (deelsanering)		X		
RWS-ZL	071	Bergen op Zoom Theodorus haven				
RWS-ZL	105	Wemeldinge haven		X		
RWS-ZL	209	Battenoord Strekdam				

Acht locaties die gedeeltelijk zijn gesaneerd staan ook nog op de statuslijst van bijlage B omdat er (mogelijk) nog verder gesaneerd moet worden. Het betreft de locaties:

- [074] Maastricht Beatrixhaven (RWS-LB);
- [094] Havens Hengelo (RWS-ON);
- [134] Maas Waal kanaal invaart (RWS-ON);
- [151] Amerongen kribvakken (RWS-ON);
- [229] Voorhaven Nieuwegein (Beatrixsluis) (RWS-UT);
- [233] Millingse dam (RWS-ON);
- [234] Uiterwaardenproject Klompenwaard (RWS-ON);
- [243b] Uiterwaard: Stiftsche waarden (RWS-ON).

Deze lijst bevat locaties in de rijkswateren die in de loop der jaren zijn afgevoerd vanwege administratieve redenen (bijv. samenvoegen van locaties) óf omdat Nader Onderzoek heeft uitgewezen dat het géén ernstig verontreinigde locatie betreft.

Dienst	Nr.	Locatie
RWS-IJG	062	Pampushaven
RWS-IJG	063	Naarderbos
RWS-IJG	140	Lelystadhaven
RWS-IJG	152	Stavoren Spoorhaven
RWS-IJG	153	Harderwijk Lorentzhaven
RWS-IJG	210	"Smeerpipj" te Amsterdam
RWS-IJG	217	Huizen
RWS-LB	030	Maas km. 6.120
RWS-LB	031	Maas km. 14.430
RWS-LB	032	Maas km. 19.000
RWS-LB	034	Wessem km. 66.900 P.Mauritshaven
RWS-LB	040	Maas km. 165.000
RWS-LB	043	Uiterwaarden Rijn en Maas
RWS-LB	076	Maasbracht sluis (boven)
RWS-LB	077	Maasbracht voorhaven
RWS-LB	082	Sluis 13 boven
RWS-LB	342	Pol
RWS-LB	343	Grote Heg
RWS-LB	344	Brandt
RWS-LB	345	Kuilkensgreend
RWS-NH	088	Amsterdam diverse havens (zie nrs. 163-165)
RWS-NH	160	Noordzeekanaal (km 1-2)
RWS-NH	162	Noordzeekanaal (km 12 – 13)
RWS-NH	164	Minervahaven
RWS-NH	165	Houthaven
RWS-NH	166	Binnen IJ km 20.6 – 21.4
RWS-NH	168	Binnen IJ km 22.0 – 23.0
RWS-NH	169	Binnen IJ km 23.0 – 24.0
RWS-NH	171	Vecht (zie nr. 68)
RWS-NH	302	Zijkanaal G
RWS-NH	303	Zijkanaal H
RWS-NH	315	Australiëhaven
RWS-NH	317	Bosporushaven

Dienst	Nr.	Locatie
RWS-NH	318	Noordzeekanaal km 2.0 - 3.0, zuidelijke bodem
RWS-NH	319	Noordzeekanaal km 2.5-3.0
RWS-NH	320	Noordzeekanaal km 8 - 11, zuidelijke zijde
RWS-NH	321	Noordzeekanaal km 3.0-3.5
RWS-NH	322	Noordzeekanaal km 10.0-11.0 (zie nr.320)
RWS-NH	323	Noordzeekanaal km 13 - 14, taluds
RWS-NH	324	Noordzeekanaal km 14.0-15.0 (zie nr 323)
RWS-NH	325	Noordzeekanaal km 16.0-20.6 (zie nr 149)
RWS-NH	326	Noordzeekanaal km 17.0-18.0 (zie nr 325)
RWS-NH	327	Noordzeekanaal km 18.0-19.0 (zie nr. 325)
RWS-NH	328	Noordzeekanaal km 19.0-20.0 (zie nr 325)
RWS-NH	329	Noordzeekanaal km 20.3-20.6 (zie nr 325)
RWS-NH	355	Noordhollandsch kanaal km 37,5 - km 38,5
RWS-NH	356	Noordhollandsch kanaal km 64,56 - km 64,71
RWS-NH	357	Noordhollandsch kanaal km 75,25 - 75,35
RWS-NN	111 c	Oude Buitenhaven div. havens
RWS-ON	011	Scheepswerf de Waal Zaltbommel (zie nr.135)
RWS-ON	012	Haven Hattum Zaltbommel (zie nr. 135)
RWS-ON	013	Haven te Brakel (zie nr.180)
RWS-ON	023	Steenderen IJsselbocht
RWS-ON	024	Zutphen - toegang Houthaven
RWS-ON	096	Zwarte Water km. 8-17
RWS-ON	117	De Steeg, IJsselbocht
RWS-ON	126	Zwaaikommen IJssel – Twenthekanaal
RWS-ON	133	Oude Waal
RWS-ON	138	Zutphen Houthaven
RWS-ON	173	Strang te Spijk (zie nr. 1)
RWS-ON	175	EPON-haven te Nijmegen
RWS-ON	176	Kribvak haven GKN Dodewaard (zie nr. 7)
RWS-ON	178	Opijnen (kribvak km 931.0-932.4).
RWS-ON	179	Opijnen (kribvak km 932.4-933.0).
RWS-ON	182	Toeleidingsgeul te Vuren
RWS-ON	183	Kaliwaal
RWS-ON	186	Scheepswerf van Workum (zie nr. 188)
RWS-ON	190	Voorm. Baggerspeciedepot
RWS-ON	191	Nederrijn krib km 882.090 (zie nr. 270)
RWS-ON	192	Nederrijn krib km 882.410 (zie nr. 270)
RWS-ON	193	Ontzanding "Bosscherwaard"
RWS-ON	198	Baggerberging Doesburg
RWS-ON	200	Zandput IJsselmuiden
RWS-ON	205	IJsselkade Kampen
RWS-ON	206	Duiker Oldeneel, landzijde
RWS-ON	207	Binnen-Lek
RWS-ON	231	Scheepswerf "de Hoop" te Lobith
RWS-ON	246	Crobsche Waard te Haften
RWS-ON	255 a	Oeverproject Loowaard (zie nr 255,256,259)

Dienst	Nr.	Locatie
RWS-ON	256 a	Oeverproject Huissen (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	259 a	Oeverproject Rosandepolder (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	263	Oeverproject Eck en Wiel (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	265	Oeverproject Plasserwaard (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	266	Oeverproject Palmerswaard (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	269	Oeverproject Grote Bol (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	271	Oeverproject Den Oord (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	273	Oeverproject Culemborg (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	274	Oeverproject Redichem (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	275	Oeverproject Randwijk (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	277	Oeverproject Lopikerkapel (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	279	Kribvakken Lek (zie nr 270)
RWS-ON	281	Oeverproject Ossenwaard (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	283	Oeverproject Buitenwaarden (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	284	Oeverproject Den Nul (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	285	Oeverproject Hengforderwaarden (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	286	Oeverproject Duursche waarden (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	292	Havens te Hengelo (zie nr. 94)
RWS-ON	298	Diverse kribvakken Pannerdensch Kanaal
RWS-ON	360	Twenthekanaal, 3e pand Enschede
RWS-UT	083	Wijk bij Duurstede Voorhavens
RWS-ZH	044 e	Hotspots Hollandsche IJssel
RWS-ZH	046 a	Oevers Nieuwe Merwede
RWS-ZH	119	Lage Zwaluwe
RWS-ZH	300	Heusdensch Kanaal (zie nr.51)
RWS-ZL	070	Kortgene havens
RWS-ZL	072	Tholen (haven)
RWS-ZL	097	Verdronken Land van Saeftinge
RWS-ZL	098	Hansweert scheepswerf Reimerswaal
RWS-ZL	107	St. Annaland haven

Bijlage E Toelichting tabellen

Onderstaande tabel is een voorbeeld van de tabellen zoals deze in de hoofdtekst zijn opgenomen. De toelichting geldt dan ook voor alle tabellen in de tekst.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering						Derden	
Nr	Locatie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.

- Nr : Nummer in het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren.
- Locatie : Naam van de locatie.
- Planning onderzoek en sanering : Aard van de voorgenomen activiteiten; de gebruikte afkortingen zijn:
 VO (Verkennd Onderzoek);
 OO+ Oriënterend Onderzoek met (beperkte) risico-beoordeling;
 NO (Nader Onderzoek);
 SO (SaneringsOnderzoek);
 SP (SaneringsPlan);
 S (Sanering);
 ES (Evaluatie Sanering).
- Derden (Finan.) : indien kruisje: er zal (mede)financiering door derden plaatsvinden;
 indien vraagteken: (mede)financiering door derden is nog niet duidelijk.
- Derden (Initiat.) : indien kruisje: initiatief voor onderzoek en sanering ligt bij derden;
 indien vraagteken: het is nog niet duidelijk wie de initiatiefnemer is.

Bijlage F Inspraakreacties

In deze bijlage worden de officiële en tijdig ingediende reacties op het Ontwerp Saneringsprogramma Waterbodembodem Rijkswateren 2008-2013 vermeld. Hierbij worden de aard van het commentaar en de wijze waarop dit commentaar is verwerkt in het Saneringsprogramma kort toegelicht. Insprekers ontvangen persoonlijk een schriftelijke toelichting Het Ontwerp Saneringsprogramma heeft gedurende de periode 11 juli t/m 21 augustus 2007 ter inzage gelegen. Er zijn 2 reacties ontvangen. Redactionele aanpassingen aan de ontwerp tekst zijn gedaan zonder hiervan specifiek melding te maken.

Inspreker	Datum brief	Aard Commentaar	Antwoord & Verwerking
1. Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht.	21-08-07	Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht is van mening dat de sanering van locatie 086 Vecht in het Saneringsprogramma 2008-2013 dient te worden opgenomen, zodat uitvoering in 2008 kan worden gestart. Het hoogheemraadschap beroept zich hierbij op de overdrachtsovereenkomst van 1996 en op met RWS gemaakte bestuurlijke afspraken.	V&W bevestigt de in de overdrachts-overeenkomst vastgelegde afspraken m.b.t. de sanering van de waterbodembodem van de Vecht. Omdat het Nader Onderzoek (NO) nog niet gereed is, kan nu nog geen onderbouwd besluit genomen worden over de prioriteit die deze sanering dient te krijgen. V&W ziet in de vastgelegde afspraken uit de overdrachtsovereenkomst geen noodzaak om, buiten deze afweging om, de sanering toch al in het Saneringsprogramma 2008-2013 op te nemen. De door Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht ingebrachte reactie heeft niet geleid tot aanpassing van het Saneringsprogramma 2008-2013. Op basis van de resultaten van het NO zal V&W een vervolgtraject met Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht afspreken.
2. Provincie Overijssel, mede namens de gemeenten Zwolle en Zwartewaterland en het waterschap Groot Salland.	20-08-07	Provincie Overijssel is van mening dat het Ontwerp Saneringsprogramma 2008-2013 te weinig aanknopingspunten biedt om met de RWS diensten Oost Nederland en IJsselmeergebied te komen tot nadere afspraken over (de financiering van) de integrale aanpak	Het Saneringsprogramma Waterbodembodem Rijkswateren is een landelijk programma dat binnen de beschikbare financiële kaders een zo optimaal mogelijke verdeling van middelen over de saneringslocaties in de Rijkswateren nastreeft. Het is daarbij niet mogelijk

Inspreker	Datum brief	Aard Commentaar	Antwoord & Verwerking
		<p>van de ernstig verontreinigde waterbodem in de regionale wateren.</p> <p>De provincie vestigt de aandacht op de aanwezigheid van verontreinigde baggerspecie in de Voorhaven van Deventer [025] en op de kans van verspreiding hiervan.</p> <p>De provincie vindt het van belang dat er binnen het Saneringsprogramma 2008-2013 ruimte is voor financiering op korte termijn van de sanering van het Zwarte Water [339].</p> <p>De provincie stelt dat het noodzakelijk is dat in het Saneringsprogramma 2008-2013 een grotere financiële bijdrage wordt toegekend aan de sanering van locatie Industrierrein Olasfa te Olst [147].</p> <p>De provincie meldt dat er binnen het Ruimte voor de Rivier project Olster Uiterwaarden sprake is van sanering van de voormalige puinstort De Enk en dat deze locatie in het Saneringsprogramma zou moeten worden opgenomen.</p>	<p>gebleken om alle gewenste activiteiten te honoreren.</p> <p>V&W wil eerst, samen met de gebiedspartners, de benodigde gegevens m.b.t. de havens van Deventer completeren. Hierna zal V&W met de gebiedspartners afspraken maken over de aanpak. Financiering van deze aanpak vanuit het Saneringsprogramma is vooralsnog echter niet mogelijk binnen de planperiode 2008-2013.</p> <p>Het Nader Onderzoek (NO) voor de locatie Zwarte Meer - Zwarte Water [339] is nog niet afgerond. Pas op basis van dit NO zullen de risico's en de omvang bekend zijn. Op basis van de uitkomsten van het NO zal V&W met de gebiedspartners afspraken maken over de aanpak. Financiering van deze aanpak vanuit het Saneringsprogramma is vooralsnog echter niet mogelijk binnen de planperiode 2008-2013.</p> <p>V&W heeft, conform eerdere toezeggingen van de Staatssecretaris van V&W, 5 M€ bijgedragen aan de sanering van Industrierrein Olasfa te Olst [147] (fase 1). V&W verwacht dat de provincie, conform de gemaakte afspraken, de financiering van fasen 2 en 3 regelt.</p> <p>V&W zal op basis van de beschikbare onderzoeksgegevens bezien of het noodzakelijk is om de puinstort De Enk in de Statuslijst van het volgende Saneringsprogramma op te nemen.</p> <p>De door provincie Overijssel, mede namens de gemeenten Zwolle en Zwartewaterland en het waterschap Groot Salland, ingebrachte reactie heeft niet geleid tot aanpassing van het Saneringsprogramma 2008-2013.</p> <p>V&W streeft naar blijvende samenwerking met de gebiedspartners bij de aanpak van verontreinigde waterbodems.</p>